

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Факультет історії та філософії

Кафедра археології, етнології та всесвітньої історії

К в а л і ф і к а ц і й н а р о б о т а

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

«Кубинська революція: історичний вимір»

« The Cuban Revolution: the historical dimension »

Виконав: здобувач денної форми навчання
спеціальності 032 Історія та археологія
Освітня програма Історія та археологія
Джан Іса Муса

Керівник д.і.н., проф. Музичко О. Є. _____

Рецензент д.і.н., проф. Гончарук Т. Г.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ ____ від _____ 2025 р.

Завідувачка кафедри

(підпис) Сминтина Олена
(прізвище, ім'я)

Захищено на засіданні ЕК № 1

протокол № ____ від _____ 2025 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

(підпис) Бачинська Олена
(прізвище, ім'я)

Одеса 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Період республіки Куба 1902-1959 років	6
• Куба в 1902-1924 рр.....	6
• Президентство Херардо Мачадо	9
• Повстання сержантів.....	13
• Переворот 1952.....	20
Розділ 2. Революція та революційні події 1953-1959.....	25
2.1 Атаки на казарми Монкада.....	25
2.2 Висадка яхти Granma.....	30
2.3 Напад на Президентський палац у Гавані	32
2.4 Різанина Гумбольта.....	34
2.5 Смерть Френка Паїса.....	37
2.6 Заколот у Съефогуеносі.....	38
2.7 Заключні битви.....	40
2.8 Перемога революції.....	44
2.9 Наслідки ревлюції для Куби на Міжнародній арені.....	46
Висновки.....	51
Список джерел та літератури.....	54

ВСТУП

Кубинська революція є однією з найвизначніших подій не лише в історії Латинської Америки, а й у світовій історії ХХ століття. Вона стала переломним моментом у внутрішньополітичному житті Куби, а також відіграла значну роль у розвитку міжнародних відносин періоду Холодної війни. Трансформації, що відбулися на острові після 1959 року, мали глибокі соціальні, економічні та геополітичні наслідки, які й досі впливають на політичну ситуацію в регіоні. Причини Кубинської революції були глибоко вкорінені в історичному розвитку Куби як незалежної держави після завершення іспанського колоніального панування. Незважаючи на формальне проголошення незалежності у 1902 році, острівна держава залишалася в зоні впливу Сполучених Штатів Америки, які активно втручалися у внутрішні справи Куби та контролювали її ключові економічні ресурси.

Слабкість республіканських інституцій, корупція, політична нестабільність, нерівномірний розподіл землі, зростаюче соціальне розшарування — усе це створювало підґрунтя для формування протестних настроїв серед значної частини кубинського суспільства. Особливе значення для розуміння революційних подій має період **1901–1953 років**, що охоплює становлення Республіки Куба, правління перших президентів, цикли авторитарних режимів, а також періоди умовної демократизації. Саме в цей час сформувалася економічна модель, заснована на монокультурному експорті (насамперед цукру), та зросла залежність від американського капіталу. У той же час значна частина населення жила в умовах бідності, безробіття та відсутності доступу до базових соціальних послуг. Економічна нерівність і політична дискредитація правлячих еліт поступово сприяли радикалізації частини молоді, інтелігенції та селянства

Другий розділ дипломної роботи охоплює період **1953–1959 років**, який безпосередньо пов'язаний з розгортанням революційного руху. Центральним елементом цього етапу стала діяльність угруповання на чолі з Фіделем Кастро, що з 1953 року перейшло до активної збройної боротьби. Напад на казарми Монкада в Сантьяго-де-Куба, хоч і завершився провалом, став символічним початком революції. Наступні події — заслання, амністія, вигнання, повернення на Кубу на яхті «Ґранма», створення повстанського осередку в горах Сьєрра-Маестра — засвідчили поступову консолідацію революційних сил. Успішна партизанська кампанія, підтримка частини населення та розгортання масового невдоволення владою Батісти зумовили падіння його режиму на початку 1959 року.

Актуальність дослідження Кубинської революції визначається тим, що вона стала прикладом радикального зламу в політичному курсі країни, що обрав соціалістичну модель розвитку в західній півкулі — за декілька десятиліть до аналогічних подій у Центральній Америці. Також революція мала серйозний міжнародний резонанс, адже Куба, що перебувала в зоні впливу США, стала союзником СРСР у стратегічно важливому регіоні, чим поставила під сумнів доктрину Монро. Крім того, кубинська модель революції надихнула інші ліві рухи в Латинській Америці.

Метою роботи є дослідити основні передумови, перебіг та особливості Кубинської революції, звернувши увагу як на соціально-економічний і політичний контекст Республіки Куба в першій половині ХХ століття, так і на ключові події 1953–1959 років, що привели до радикальних змін у країні.

Для досягнення поставленої мети у роботі вирішуються такі завдання:

- проаналізувати політичну та соціально-економічну ситуацію на Кубі у 1901–1953 рр.;
- охарактеризувати роль США у внутрішньополітичному житті Куби;

- з'ясувати причини й мотиви революційної боротьби;
- розглянути основні етапи революції 1953–1959 рр. та діяльність ключових постатей оцінити наслідки революції для Куби та міжнародної спільноти.
- оцінити наслідки революції для Куби та міжнародної спільноти

Об'єктом дослідження є політичні та соціальні процеси на Кубі в першій половині ХХ століття.

Предметом — Кубинська революція як історичне явище, що сформувалося внаслідок внутрішньої кризи та зовнішнього впливу.

У роботі використано широкий спектр джерел: мемуари учасників революції, аналітичні праці істориків, документи американських і кубинських архівів, сучасні дослідження західних і латиноамериканських авторів.

Розділ 1

Період республіки Куба 1902-1959 років

1.1 Куба в 1902-1924 рр В цьому розділі розглянемо політичну, економічну та соціальну ситуацію на Кубі з моменту здобуття її незалежності в 1902 році, до революції 1959 року. Ця епоха включала в себе різні зміни урядів. Та ще в цей період Сполучені Штати мали великий вплив на Кубінську політику, зокрема через поправку Платта [1]. Яка надавала право Сполученим Штатам втручатися у внутрішні справи Куби, фактично перетворивши її на свій протекторат [2 с 54].

Отже після закінчення іспано-американської війни Сполучені Штати та Іспанія підписали Паризький договір в 1898 р., за якими Іспанія поступилася такими своїми територіями як Філіпіни, Гуам і Пуерто Ріко за суму двадцять мільйонів доларів, [3] А Куба потрапила під протекторат США. Також США встановили договір про безстрокову оренду острова Гуантанамо. Першим військовим губернатором Куби став генерал Джон Р. Брук, який створив цивільний уряд, та призначив у семи новостворених кубинських департаментах американських губернаторів, а також мерів міст та представників муніципалитетів, також Брук створив сільську гвардію та корпус муніципальної поліції на службі окупаційних сил. А судова влада залишилася заснованою на іспанських колоніальних кодексах .

Щодо економіки, то США після взяття контролю над Кубою, вони розпочали знижувати тарифи на американські товари, але залишаючи незмінними тарифи на кубинські товари що прямували до США [4 с.75]

До 1902 року Американські компанії контролювали до 80% експорту кубинської руди та володіли більшістю цукрових та сигаретних заводів.

А до 1905 10% кубинської землі належало американцям [4 с.76].

Щодо політичного життя були такі зміни- у грудні 1899 року,військовий міністр США запевнив народ Куби,що оккупація буде тимчасовою, та пообіцяв що будуть створені Установчі збори, будуть проведені муніципальні та загальні вибори, а суверенітет буде передано кубинцям. Були ще створені такі партії як Кубинська національна партія, Федеральна республіканська партія Лас-Вільяс.

Перші муніципальні вибори відбулися 16 червня 1900 р,але голосувати могли лише кубинці старше 21 року,та з неурхомістю на 250 доларів.

Вибори 31 делегата до установчих зборів відбулися 15 вервмня 1900 року з тими же обмеженнями. [5 с 79].

2 березня 1901 року Конгресс США ухвалив Закон про асигнування армії, який визначав умови виведення американських військ США що розташувалися на Кубі.Цей закон в якості доповнення містив поправку плата, яка визначала Американо-кубинські відносини до 1934 року. В поправці було низка правил що серйозно порушували суверенітет Куби.

А саме:

-Що уряд Куби ніколи не буде укладати жодні договори з будь якою державою, які можуть нашкодити незалежності Куби, а також жодним чином не дозволяти будь якій іноземной держааі отримати контроль над будь якою частиною острова.

-Другий пункт-що Куба не братиме зовнішнього боргу без гарантій того що відсотки можна буде погасити за рахунок звичайних доходів.

-Третє те що Куба погоджується з тим зо Сполучені Штати можуть втручатися для збереження кубинської незалежності,захисту життя майна та особистої свободи а також для виконання зобовязень покладених Паризьким договором.

- Четверте Кубинські претензії на острів Ісла-де-ла Хувентуд не були визнані та мали бути врегульовані договором.

-П'яте Куба зобов'язується надати Сполученим Штатам землі які необхідні для вугільних баз або військово морських станцій у певних пунктах які будуть узгоджені.

Але 6 квітня 1901 року Установчі збори Куби віхилили цю Поправку Платта . 24 голосами проти 2. А США вимагали щоб поправка була повністю ухваленною Установчими зборами, як додаток до Нової конституції. Військовий міністр США Еліху Рут дав наказ губернатору Куби Вуду передати кубінським делегатом, що вони ніколи не можуть мати жодного подальшого уряду окрім уряду США, що втрутяться якщо вони не ухвалять поправку, тому 12 червня 1901 року поправку було ухвалено.

На президентських виборах 31 грудня 1901 року єдиним кандидатом був Томас Естоада Пальма. Тому що його суперник зняв свою кандидатуру на знак потесту проти фаворитизму з боку США, та маніпуляцій з боку послідователів Пальми.

Після вступу на посаду президента Естради 20 травня 1902 року офіційно закінчилася американська окупація [4 с 81]. Гуантанамо було передано в оренду США згідно з Поправкою Платта .

А статус острова Ісла де ла Хувентуд був невизначений до 1925 року, коли США нарешті визнали його належність Куби.

Томас Пальма керував Кубою до 1906 року, до того коли він зіткнувся з збройним повстанням ветеранів війни через фальсифікацію виборів[8]

16 серпня 1906 року колишній генерал Армії Визволення Пінно Герра підняв повстання, а Томас Пальма заарештував усіх ліберальних політиків до яких можна була б дотягнутися а інша частина з них пішла в підпілля.

Намагаючись уникнути втручання президент США, Рузвельт відправив двох посланців до Куби щоб знайти компроміс між урядом та опозицією.

Але розцінивши такий жест як осуд свого уряду Пальма пішов у відставку та змусив весь свій кабінет міністрів зробити теж саме. Заливши Республіку без уряду та змушивши США взяти знов острів під свій контроль, Рузвельт заявив що США були змушені втрутитися на Кубу, і що єдина їх мета це створити умови до проведення мирних виборів.

У 1909 році було відновлено самоуправління, коли був інавгурований другий президент Хосе Мігель Гомес, але не дивлячись на все це, США все одно продовжували втручатися у справи Куби.

Що було характерно для економічного стану Куби в 1910-х роках та під час Першої світової війни, це те що Куба була великим виробником цукру, якого був дефіцит у іншому світі, це призвело до економічного буму на Кубі. Ціни досягли піку, а потім в 1920 році різко обвалилися, що призвело до фінансового руйнування країни, що дозволило іноземним інвесторам отримати більше влади ніж мали раніше. Ця економічна турбулентність отримала назву « Танець мільйонів» [5].

1.2 Президентство Херардо Мачадо У 1924 році був обраний президентом Херардо Мачадо, за час правління якого значно зріс туризм, і для обслуговування такого натовпу туристів були побудовані готелі та ресторани, що належали американцям [6 с 7] Він збільшив витрати на державну освіту та сприяв індустріалізації [7] Та ще за термін його правління було збільшено виробництво цукру на Кубі, а США забезпечили близький та легкий ринок збуту. Також він розпочав програму громадських робіт, наприклад під час правління Мачадо було завершено будівництво Центрального шосе, яке проходило майже по всій довжині острова від Пінар-дель-Ріо на заході до Сантьяго де Куба на відстань понад 1126 кілометрів [8].

При Мачадо також була збудована будівля Ель-Каїтолію, тобто резиденції кубинського конгресу який діяв з 1929 по 1959 рр. Крім того Мачадо керував розширенням Гаванського університету, та розширенням медичних

закладів,також він збудував національний музей образотворчих мистецтв Гавани та декілька відомих готелей таких як «Насьонал де Куба» « Президенте та інші. Але незважаючи на всі ці досягнення залежність від впливу та інвестицій США зростали.

І ще для того щоб фінансувати свої проекти, президент Мачадо уклав угоди з синдикатом «Chase Bank», що призвело до збільшення державного боргу Куби на 86 мільйонів доларів до його другого терміну [9 с 9] .

У 1927 році Херардо Мачадо просунув низку конституційних поправок,щоб мати змогу балотуватися на переобрання на президентських виборах,які повинні були відбутися у 1928 році,і це не дивлячись на те що проятогом своєї кампанії що передувала перед виборами 1924 року він обіцяв що не буде переобиратися.

Але через три роки від початку свого президентства він змінив свою думку. Цей його крок у поєднанні зі зростаючою економічною депрессією, яка була спричинена зниженням цін на цукор починаючи з 1925 року й через фінансовий крах 1929 року та політичними репрессіями призвів до значної політичної нестабільності [10] .

Мачадо пережив кілька замахів на своє життя. Найвідоміший з них це був той коли 28 веремня 1932 року члени радикальної кубинської антиурядової партії ABC вбили голову Сенату Клементе Васкоса Белло, коли він їхав у своєму лимузині в Гавані. Та ще того ж дня було вбито кількох інших політичних діячів за наказом Мачадо, а саме інженера цукрового заводу Леопольдо Фрейре де Андраде який виступав проти планів Мачадо щодо цукрової економіки, та двох його братів. Група ABC планувала вбивство таким чином,вони побудували туннель через який вони могли дістатися до сімейної крипти Васкесів на Гаванському кладовищі Колон, і заклали там вибухівку сподіваючись що Мачадо прийде на поховання. Але план провалився коли родина Васкеса вирішила поховати його в Санта Кларі [11,с 174]

27 липня 1933 року розпочався страйк водіїв автобусів проти скорочення заробітної плати та згодом він виріс загальнонаціональний рух з вимогою відставки Мачадо [12]. В свою чергу Мачадо на все це відповів жорсткими репресіями, розгорнувши поліцеські на військові підроздіди для того щоб придушити цей страйк за допомогою арештів насильства та цензури.

Але Страйк все одно продовжувався, і крім цього отримав ще ширшу підтримку зокрема з боку середнього класу та націоналістичних верств населення [13].

А 1 серпня в Гавані солдати відкрили вогонь по демонстрантах, вбивши двох людей .Зіткнення загострилися коли поліція напала на вчителів що страйкували,що спонукало ще більше працівників транспорту доєднуватися до страйку. Страйки також поширилися на Пінар дель Ріо, де брали участь працівники тютюнової промисловості, журналісти та водії [14]

Страйк зростав, оскільки ще більше секторів доєднувалися до нього. Багато підприємств закрилися в Гавані, а друкарі журналісти та портові робітники звільнились з роботи. Національна конфедерація робітників Куби, більше відома як CROC закликала до загальнонаціонального страйку який розпочнеться 5 серпня [14] .

Уряд на все це відповів масовими арештами, затримавши понад сотню лідерів та прихильників профспілок. Поліція знов відкрила вогонь по демонстрантах вбивши понад 20 людей та поранивши сто .

До 6 серпня до руху залучилися ще більше працівників різних галузей, зокрема залізничники ,працівники готелів та ресторанів лікарі, пекарі та інші

У свому випуску від 6 серпня найпопулярніший кубинський журнал « Bohemia» теж опублікував засудження Мачадо :

«Ми були б винні у нещирості або малодушності, якби не підняли свій голос у такі серйозні години. Патріотизм це не почуття яке задовольняється гучною риторикою,показним підвищенням, палкими промовамаи та безпідставнимти й

фальшивими клятвами. Патріотизм вимогливий, дуже вимогливий і в ці моменти він зобов'язує діяти абсолютної чесністю

Ви сказали кілька років тому що залишите посаду президента того дня, коли десять громадян вважатиме необхідним для порятунку республіки, а тепер ваш відхід від цих відносин зведено до категорії національного бажання, з поваги до святиших спогадів про часі які ви так часто згадували, ви повинні великодушно залишити посаду, за змаренню незалежності Куби люди ніколи не коштують більше ніж народ. І історія прокляне ваше ім'я, якщо ви поставите під загрозу незалежність Куби неналежним ставленням, гнів народу неконтрольований, поки ви займаєте палац народ вважатиме палац символом страждань, крові та жалоби коли ви остаточно відмовитесь від нього, палац поверне престиж що відповідає Першому Магістрату нації покиньте посаду президенте Генерале [15].

Зіткнувшись із зростаючим тиском, посол США закликав Мачадо піти у відставку, але диктатор заявив що буде чинити опір втручання США, намагаючись послабити опозицію він запропонував CNOС офіційне визнання та підтримку уряду, лідери CNOС підтримали пропозицію але, робітники переважною більшістю відхили її.

Одразу після цього, підпільна радіостанція пов'язана з групою ABC неправдиво повідомила про відставку Мачадо закликаючи до масової демонстрації, незважаючи на пізніші повідомлення від інших станцій, великий натовп зібрався та почав маршувати до президентського палацу, перш ніж вони встигли дістатися місця призначення, поліція відкрила вогонь по демонстрантах вбивши 20 людей. [14] Нездатність уряду Мачадо відновити порядок, зрештою привело до втручання уряду США, який раніше підтримував його але тепер прагнув стабілізувати Кубу шляхом політичного переходу під тиском внутрішнього становища, так й дипломатичних маневрів Мачадо був змушений піти у відставку 12 серпня 1933 р. [13] Після цього посаду президента обійняв

дипломат Карлос Мануель Сеспедес 13 серпня 1933 р. до його уряду також входили члени групи ABC.

Інші групи з опозиції Мачадо були незадоволені урядом, який вони сприймали як неприйнятний компроміс із США. 24 серпня студентський довідник опублікував маніфест-прораму в якому засуджував ABC, та усував різні вимоги- включаючи формування нового уряду [16, с 157-159] Ще після падіння режиму Мачадо військові сприймали своє положення як небезпечне, тому що Гавану контролювали опозиційні сили, та вони сприймали поліцію та військових як оплот режиму Мачадо, тому багато поліцейських покинули свої пости боючись стати мішенню з боку НАТО, до кінця серпня уряд Сеспедеса заарештував двадцять одного офіцера та п'ятдесят солдатів [17, с 54]. критики уряду Сеспедеса зокрема серед військових звинувачували його в тому що він не міг поновити на посадах офіцерів що виступали проти Мачадо. [18].

1.3 Повстання сержантів Вже 26 серпня 1933 року група незадоволених сержантів почала зустрічатися в клубі рядового складу військових казарм табору Колумбія.

Їх програма мала на меті організувати нижчі чини армії, щоб отримати кращі умови праці та кращі можливості для просування по службі, але побачивши неорганізованість та слабкість вископоставлених офіцерів вони почали планувати загальне повстання. [16, с 159-160]

У серпні група сержантів створила маніфест, що закликав до гідності, поваги та пільг для солдатів, а також проголошував обов'язок солдатів повставати. Протягом кількох днів Батіста відніс маніфест до ABC і попросив їх транслювати його по своїй радіостанції, але вони відмовилися це зробити. [17, с 60].

Керівництво ABC негативно поставилося до питань, порушених змовниками, побоюючись, що їхній заклик до більшої рівності у війську підірве дисципліну

та розпалюватиме повстання, що, як наслідок, поставить під загрозу їхнє становище. [17,с 60]

3 та 4 вересня у казармах табору Колумбія поблизу Гавани група унтер-офіцерів, сержантів, капралів та солдатів виступила проти своїх старших офіцерів, порушуючи питання заборгованості по зарплаті, умов проживання та перспектив кар'єрного зростання. [19 с.101]. Офіцери, втім, відмовилися капітан Маріо Торрес Менсьєр відвідав збори особового складу в таборі Колумбія. Батіста дозволив йому приєднатися. Солдати висловлювали свої скарги все з більшою завзятістю, поки Торрес Менсьєр не відійшов обговорити ситуацію з іншими старшими офіцерами. Ще одну зустріч було призначено на 20:00.

Тим часом лідери перевороту згуртували своїх прихильників Батіста заручився підтримкою Хуана Ернандеса повстанця, який два роки виступав проти Мачадо. [17 с 64-68]

Зустріч того вечора відбулася в театрі. Старших офіцерів не було. Батіста виступив зі сцени, заявивши:

«Відтепер не підкоряйтеся нічийм наказам, окрім моїх. Перші сержанти повинні негайно взяти під командування свої військові частини. Якщо першого сержанта немає або він відмовляється взяти на себе командування, це повинен зробити старший сержант. Якщо сержанта немає – капрал. Якщо капрал, який бажає, тоді солдат, а якщо ні, то новобранець. Підрозділи повинні мати командира, і це має бути рядовий військовослужбовець.» [17,с 68]

Сержанти швидко встановили беззаперечний контроль над казармами Колумбії, а невдовзі налагодили контакт із прихильними до них офіцерами в інших містах. До казарм прибули члени Студентського довідника, серед яких Хосе Лейва, Раміро Вальдес Даусса, Хуан Антоніо Рубіо Паділья, Карлос Пріо Сокаррас, Рубен де Леон та Хусто Каррільйо, щоб об'єднати свої сили з

військовими. Поки президент Сеспедес був відсутній у Гавані оцінки збитків від урагану, [17 ,с 62].

Повстанці змусили решту урядовців у Гавані залишити свої пости. Потім вони видали прокламацію, в якій оголосили, що контролюють країну, та створили Пентархію за зразком тодішнього уряду Уругваю .

Пентархія **1933 року** , раніше відома як **Виконавча комісія Тимчасового уряду Куби** , була коаліцією, яка правила Кубою з 5 по 10 вересня 1933 року після повалення Херардо Мачадо 12 серпня 1933 року.

Членами Пентархії були:

Серхіо Карбо (1891–1971), журналіст

Порфіріо де Альварес де Кампа(1878–1950), адвокат, банкір і економіст

Рамон Грау Сан Мартін (1887–1969), викладач Медичної школи Гаванського університета

- Порфіріо Франка і Альврес Кампа (1895–1968), адвокат
- Гільермо Портело і Міллер(1886–1958), викладач юридичного факультету Гаванського університету

Після повернення президента Сеспедеса 5 вересня, члени хунти прибули до його кабінету та повідомили йому, що вони мають отримати уряд від нього. Під впливом своїх претензій на вірність рядового складу військової служби, Сеспедес покинув Президентський палац [16 с 161].

Група офіцерів і студентів заявила про взяття влади з метою реалізації цілей революції. Вони представили короткий план, який передбачає економічну реструктуризацію, притягнення правопорушників до відповідальності, визнання державних боргів, формування судових інстанцій, політичне перетворення та

впровадження інших заходів, спрямованих на створення нової Куби, заснованої на принципах справедливості та демократії. [16 с 163-164]

10 вересня було сформовано новий уряд, главою якого, на прохання студентів університету, став Рамон Грау. Цей неоднорідний уряд об'єднав три політичні фракції: революційне ліве крило представляв Антоніо Гітерас, традиціоналістське праве очолював Фульхенсіо Батіста, а Рамон Грау виступав як міст між ними, представляючи національне реформаторське крило.

Було запроваджено низку реформ, серед яких створення Секретаріату у ролі Міністерства праці, встановлення мінімального розміру заробітної плати, впровадження 8-годинного робочого дня, реорганізація державних установ, націоналізація трудових ресурсів, забезпечення, щоб половина роботи виконувалася тими, хто народився на Кубі. Додатково знижено ціни на товари повсякденного вжитку та тарифи на електроенергію, забезпечено [20 с 16].

Ці заходи не вдалося повністю реалізувати через короткий термін діяльності уряду. Уперше на Кубі реформістські ідеї отримали підтримку адміністрації, що дало можливість Гітерасу більш активно долучатися до боротьби за загальне благо кубинського суспільства.

Проте внутрішні суперечності в уряді, а також недостатній досвід робітничого руху та мас у відстоюванні своїх інтересів заважали їм ефективно досягати поставленої мети.

Незважаючи на прогресивний порядок денний уряду, він стикався з серйозною політичною боротьбою за владу. З одного боку, його не визнавав уряд США, а з іншого — існували інші політичні угруповання, особливо представники традиційних партій, як-от Ліберальна, Консервативна, Союз націоналістів і АВС. Вони або не підтримували уряд Грау, або прагнули більш інклюзивного підходу до управління. Водночас начальник штабу армії Фульхенсіо Батіста, хоча формально й передав контроль над армією новому

уряду, фактично проводив переговори, укладаючи закулісні угоди з Самнером Веллсом, послом США Джефферсоном Каффері та іншими впливовими політичними силами. [21 с 468]

Грау залишався президентом трохи більш 100 днів, перш ніж Батіста, змовившись із посланцем США Самнером Веллсом, змусив його піти у відставку в січні 1934 року. Грау змінив Карлос Мендьета, і протягом п'яти днів США визнали новий уряд Куби, який проіснував одинадцять місяців. Потім Батіста став авторитетною фігурою, яка стояла за низкою президентів-маріонеток, поки його не обрали президентом у 1940 році. Після Мендьети наступними урядами керували Хосе Барнет (п'ять місяців) та Мігель Гомес (сім місяців), перш ніж Фредеріко Бру правив з грудня 1936 року по жовтень 1940 року.

За часів президентства Федеріко Ларедо Бру в листопаді 1939 року була обрана Конституційна асамблея для створення нової конституції. Впродовж шести місяців асамблея відкрито обговорювала її проект і затвердила текст у Капітолії в Гавані. Конституція була підписана делегатами 1 липня 1940 року і набула чинності 10 жовтня того ж року. [22].

Конституція 1940 року: а) визначила голосування як право, обов'язок та функцію громадян; б) підтвердила раніше встановлену форму правління, закріпивши республіканський, демократичний та представницький характер держави; в) закріпила індивідуальні права та привілеї, зокрема право приватної власності; г) ввела поняття колективних прав. Відповідно до положень цієї Конституції, зберігався поділ між трьома гілками влади, але з суттєвими змінами: а) було введено посаду прем'єр-міністра; б) виконавчу гілку влади перетворено на напівпарламентську модель, у якій половина міністрів могла одночасно виконувати обов'язки конгресменів; в) структура Конгресу зазнала змін, передбачаючи одного члена палати на кожні 35 000 громадян або їхню більшу частину від 17 500, а також дев'ять сенаторів від кожної провінції. Конституція 1940 року закріпила автономію та повноваження судової влади. Судова система

залишалася незалежною і отримала право висувати кандидатури суддів і магістратів. Як і в Конституціях 1901 року та США, суддів Верховного Суду призначав президент за погодженням із Сенатом.

Також Конституція 1940 року передбачила створення Суду конституційних та соціальних гарантій, відомого як Конституційний Суд, що діяв у межах юрисдикції Верховного Суду. Конституційний Суд мав повноваження займатися розглядом трудових та конституційних питань.

Відповідно до Конституції 1940 року, провінційне управління було скасовано. Провінційні ради залишилися, проте тепер їх членами стали мери різних муніципалітетів, що входили до кожної провінції.

Повноваження губернаторів щодо припинення повноважень мерів було скасовано, натомість муніципалітети отримали право самостійно встановлювати місцеві податки. Контроль за державними витратами та процесами бюджетування на всіх рівнях перейшов під керівництво посадовця міністерського рівня, який працює в рамках нового Суду державного управління. Також було засновано Суд громадських робіт. Положення про конституційні поправки ретельно дотримувалися відповідно до Конституції 1940 року. Для внесення змін до тексту Конституції вимагалось проведення конституційного конвенту. Конгрес мав право ініціювати лише незначні правки за умови виконання таких процедур: наявність кворуму (спільне засідання), підтримка двома третіми голосів від загальної кількості законодавців і схвалення запропонованих змін на двох послідовних законодавчих сесіях. Окрім цього, внесення поправок до Конституції 1940 року могло здійснюватися через референдум. [23].

Найбільш виразною відмінністю між Конституцією 1901 року та Конституцією 1940 року стало запровадження конституційного захисту питань, пов'язаних із сім'єю, культурою, власністю й працею. Оскільки розробники Конституції 1940 року не мали достатнього досвіду й знань у сфері захисту

соціальних прав, вони звернулися до прикладів Конституції Другої Іспанської республіки 1931 року та Веймарської конституції Німеччини як до зразків для наслідування.

Конституція 1940 року залишалася чинною протягом 12 років, допоки у 1952 році, після державного перевороту, організованого Фульхенсіо Батістою, окремі її положення не були призупинені. У 1953 році Фідель Кастро в маніфесті «Історія мене виправдає» проголосив відновлення Конституції 1940 року однією з ключових цілей свого революційного руху. [24] У 1957 році він разом із двома товаришами-революціонерами в «Маніфесті Сьєрра-Маестра» заявив про намір повернути Конституцію 1940 року після перемоги над диктатурою Батісти. [25] Однак це відтермінували до 1976 року. Того року кубинський уряд, без належного нагляду або доказів, стверджував, що референдум ухвалив нову Конституцію Куби 1976 року. Вона проголосила країну однопартійною державою під керівництвом Комуністичної партії Куби та ввела посаду президента замість прем'єр-міністра. На початку 2024 року статистичних підтверджень щодо цього ще не оприлюднено.

Батіста здобув перемогу над Грау на перших президентських виборах 1940 року, проведених за новою кубинською конституцією. Він відслужив чотирирічний термін як президент Куби, ставши першим і поки єдиним небілим лідером країни на цій посаді. [26]

Батісту підтримували Демократична соціалістична коаліція та первісна Кубинська комуністична партія, яка згодом стала відомою як Народна соціалістична партія. На той час ця партія мала мінімальний вплив і жодних шансів на перемогу у виборах. [27]. Основною причиною такої підтримки була рання діяльність Батісти, спрямована на посилення трудового законодавства та забезпечення прав профспілок, з якими комуністи мали тісні зв'язки. До того ж, Батіста демонстрував просоюзницьку позицію під час Другої світової війни. У своїй першій каденції він також активно підтримував ідеї корпоратизму.

Комуністи виступали проти антибатістської опозиції, звинувачуючи Грау та інших у фашизмі й реакційності. У цей період Батіста впроваджував значущі соціальні реформи, запроваджував економічні регуляції та проводив проспілкову політику. [28].

У 1944 році наступник Батісти, Карлос Саладрігас Заяс, зазнав поразки на виборах від Рамона Грау. В останні місяці свого президентського терміну Батіста докладав зусиль, щоб створити перешкоди для нової адміністрації Грау. У своєму повідомленні від 17 липня 1944 року до Державного секретаря США, американський посол Спруйль Брейден зазначав:

«Стає дедалі очевиднішим, що президент Батіста має намір усіма можливими способами зірвати наступну адміністрацію, особливо фінансово. Систематичний рейд на казначейство йде повним ходом, в результаті чого доктор Грау, ймовірно, виявить порожні каси, коли обійме посаду 10 жовтня. Очевидно, що президент Батіста бажає, щоб доктор Грау Сан-Мартін взяв на себе зобов'язання, які, з метою справедливості та рівності, повинні бути предметом врегулювання нинішньою адміністрацією.» [43].

Невдовзі після цього Батіста залишив Кубу та перебрався до Сполучених Штатів. Він зазначив, що там почувався значно безпечніше.

Протягом наступних восьми років Батіста залишався в тіні, проводячи час у готелі «Вальдорф-Асторія» в Нью-Йорку та вдома в Дейтона-Біч, штат Флорида [29]

Він продовжував брати участь у кубинській політиці та був обраний заочно до кубинського Сенату в 1948 році.

Повернувшись на Кубу, він прийняв рішення висувати свою кандидатуру на пост президента і отримав на це дозвіл від президента Грау, після чого організував Партію єдиної дії. Згодом, здобувши владу, заснував Партію

прогресивної дії, однак йому не вдалося повернути колишню популярність серед населення, хоча профспілки залишалися на його боці до кінця

У 1952 році Батіста знову висунув свою кандидатуру на посаду президента. У тристоронній передвиборчій гонці Роберто Аграмонте, представник Ортодоксальної партії, очолював опитування, а друге місце займав Карлос Евія з Автентичної партії. Коаліція Батісти під назвою «Єдина дія» значно відставала, опинившись на третій позиції. [30 с 34]

1.4 Переворот 1952 р 10 березня 1952 року, за три місяці до виборів, Батіста за підтримки армії здійснив державний переворот і захопив владу. Він відсторонив президента Карлоса Пріо Сокарраса, скасував заплановані вибори та встановив контроль над урядом як тимчасовий президент. Уряд Батісти був офіційно визнаний Сполученими Штатами 27 березня.

Після приходу до влади Батіста отримав країну, яка була відносно процвітаючою в масштабах Латинської Америки. Згідно з офіційними даними тодішнього уряду, хоча третина населення Куби продовжувала жити в умовах бідності, країна входила до п'ятірки найбільш розвинених держав регіону. [31]. У 1950-х роках валовий внутрішній продукт (ВВП) Куби на душу населення був близьким до аналогічного показника Італії того часу, хоча й складав лише одну шосту частину від ВВП Сполучених Штатів. [32].

Водночас, попри те, що корупція та нерівність залишалися поширеними у період правління Батісти, заробітна плата кубинських промислових робітників помітно зросла. У 1953 році середній дохід кубинської родини складав лише 6,00 доларів на тиждень, а від 15 до 20 відсотків робочої сили страждали від хронічного безробіття. До того ж, лише третина житлових будинків мала доступ до проточної води. [33] Але Водночас, за даними Міжнародної організації праці, у 1958 році середня заробітна плата в промисловому секторі Куби посідала восьме місце у світі, а середній рівень оплати праці в сільському господарстві перевищував аналогічні показники деяких європейських країн. Однак, згідно з

вибіркою за 1956–1957 роки, сільськогосподарські робітники могли працювати в середньому лише 123 дні на рік, тоді як власники ферм, орендарі та здольники мали зайнятість у середньому 135 днів на рік [34 с 58].

У 1950-х роках Гавана була своєрідним гедоністичним центром для світової еліти, що забезпечувало значні прибутки від азартних ігор, проституції та наркотиків. Ці доходи діставалися американській мафії, корумпованим правоохоронцям і їхнім політичним союзникам. [35] За словами кубино-американського історика Луї Переса, на той час Гавана виконувала ту саму роль, яку згодом відіграв Лас-Вегас. [36] За оцінками, до кінця 1950-х років у Гавані налічувалося близько 270 борделів. [37] Наркотики, такі як марихуана чи кокаїн, були настільки поширені, що в 1950 році американський журнал зазначив, що на Кубі їх можна було дістати майже так само легко, як і келих рому, причому ціна лише трохи перевищувала вартість алкоголю. [35] У зв'язку з цим драматург Артур Міллер у творі «Нація» описав Кубу часів Батісти як «безнадійно корумповане місце, майданчик для мафії та бордель для американців і інших іноземців». Намагаючись скористатися сприятливим середовищем, Батіста встановив тісні зв'язки з організованою злочинністю, зокрема з американськими мафіозі Мейером Ланскі та Лакі Лучано. У період його правління Гавана здобула репутацію «латинського Лас-Вегаса». Батіста і Ланскі розвинули дружні й ділові відносини, які зміцнювалися протягом десяти років. Наприкінці 1940-х років під час перебування Батісти у готелі «Вальдорф-Асторія» в Нью-Йорку було досягнуто домовленості, згідно з якою, в обмін на частину прибутків, Батіста надав Ланському та мафії контроль над іподромами і казино в Гавані.[38, с 15,16,20]

Після завершення Другої світової війни Лучано був умовно звільнений із в'язниці з умовою, що він назавжди повернеться на Сицилію. Однак він таємно перебрався на Кубу, де займався відновленням контролю над операціями американської мафії. Лучано також керував кількома кубинськими казино за

згодою Батісти, але зрештою американський уряд домогся його депортації через тиск на уряд Батісти. [38, с 46-47].

Батіста активно сприяв розвитку азартних ігор у Гавані. У 1955 році він заявив, що Куба готова видати ліцензію на діяльність у сфері азартних ігор будь-кому, хто інвестує 1 мільйон доларів США у спорудження готелю або 200 тисяч доларів у створення нового нічного клубу. Додатково обіцяли державне фінансування для будівництва, звільнення від податків на 10 років і скасування мит на імпортне обладнання та меблі для нових готелів. З кожного казино вимагалася сплата ліцензійного збору в розмірі 250 тисяч доларів США, а також певний відсоток від отриманого прибутку.

Ця політика не передбачала перевірки біографічних даних, необхідних для діяльності казино в Сполучених Штатах, що створювало можливості для інвесторів із сумнівними джерелами фінансування. Кубинські підрядники з відповідними зв'язками отримували значні прибутки, використовуючи схемами безмитного імпорту матеріалів, які перевищували обсяги, необхідні для будівництва нових готелів, а залишок перепродавали іншим. Існували припущення, що, крім стандартної суми в 250 000 доларів США за отримання ліцензії, іноді могли вимагатися додаткові неофіційні платежі. [38,с 132]

Уряд США активно використовував свій вплив для просування інтересів та збільшення прибутків приватних американських компаній, які мали значне домінування в економіці Куби. Це викликало зростання невдоволення серед кубинського народу. [33] До кінця 1950-х років американські фінансові інтереси контролювали 90% кубинських шахт, 80% комунальних підприємств, половину залізниць, 40% виробництва цукру та чверть банківських депозитів, що в сукупності оцінювалося в суму близько одного мільярда доларів. [36].

За словами історика Луї А. Переса-молодшого, автора книги *«Як стати кубинцем»*, «повсякденне життя перетворилося на невпинну деградацію за

співучасті політичних лідерів та державних службовців, які діяли за наказом американських інтересів». [36]

Ерл Е. Т. Сміт, колишній посол США на Кубі, заявив у Сенаті США у 1960 році, що до правління Кастро Сполучені Штати мали настільки великий вплив на Кубі, що американський посол часто відігравав роль другої за значимістю особи в країні, іноді навіть важливішої за президента Куби. [39,с 66] Крім того, значна частина допомоги США уряду Батісти надавалася у вигляді постачання зброї, що сприяло посиленню диктаторського режиму Батісти, але майже не покращувало економічне становище кубинського народу. Такі дії згодом дозволили Кастро та комуністичним силам поширювати переконання, що Сполучені Штати байдужі до прагнень кубинців до кращого життя.

6 жовтня 1960 року сенатор Джон Ф. Кеннеді, у ході своєї президентської передвиборчої кампанії в США, висловив засудження відносин Батісти з американським урядом і піддав критиці адміністрацію Ейзенхауера за її підтримку. З його виступу-

«Я любив Гавану і був жахливий тим, як це чудове місто, на жаль, перетворилося на величезне казино та бордель для американських бізнесменів. Мої співвітчизники ходили вулицями, підбирали чотирнадцятирічних кубинських дівчат і кидали монети просто заради задоволення спостерігати, як чоловіки валяються в каналізації та піднімають їх. Дивувалося, як кубинці, бачачи цю реальність, можуть ставитися до Сполучених Штатів інакше, ніж з ненавистю». [33]

Отже через все це становище, через сильну залежність від Капіталу США , серед народу розвивалося невдоволення та серед молодді навіть революційні настрої , тому саме в наступному розділі детальніше розглянемо етапи та події що в врешті призвели до скинення режиму Батісти, та встановлення соціалістичного режиму, який існує й досі.

Розділ 2

Революційні події 1953-1959 роках

2.1 Атака на казарми Монкада В 1952 році молодий адвокат Фідель Алехандро Кастро Руз до Конгресу на виборах в але його кандидатуру відхилили та натомість його висунули кандидатом до палати представників члени партії з найбідніших районів і він розпочав свою превибірчу кампанію, але березні владу захопив Фульсенсіо Баттиста який розпустив Конгрес а законодавча влада перейшла до ради міністрів

Вирішивши протидіяти режиму Батісти, Кастро ініціював кілька судових процесів, заявляючи, що Батіста вчинив достатньо злочинів, які мали б призвести до його ув'язнення. Також він звинувачував низку міністрів у порушенні трудового законодавства. Однак, коли його позови не принесли результатів, Кастро став замислюватись над іншими шляхами боротьби з новою владою. [40,с 41,45].

Кастро заснував «Рух» — групу з цивільного і військового комітетів. Громадянський комітет вів агітацію через підпільну газету «El Acusador» («Обвинувач»), тоді як військовий комітет займався озброєнням і навчанням новобранців для антибатістської партії. Під керівництвом Кастро організація функціонувала на основі підпільної системи осередків, кожен з яких складався з 10 членів. Ядро Руху складало кільканадцять осіб, багато з яких також були незадоволеними членами «*Ортодоксальної партії*», хоча з липня 1952 року вони розпочали вербову кампанію, набравши близько 1200 членів на рік,

організованих у понад сто осередків, більшість з яких походили з бідніших районів Гавани. [41, с 68,69].

Хоча Кастро мав зв'язки з революційним соціалізмом він уникав союзу з комуністичною PSP щоб не відлякати політично поміркованих. [41,с 73] Згодом він зазначив, що учасники Руху переважно виступали проти режиму Батісти, і лише невелика частина з них мала виразні соціалістичні чи антиімперіалістичні переконання. Кастро пояснював це тим, що, на його думку, ідеологічна та рекламна машина американців пригнічувала класову свідомість серед кубинського робітничого класу. [42 с 107].

Кастро збирав зброю для запланованого нападу на казарми Монкада, військовий гарнізон поблизу Сантьяго-де-Куба, провінція Орієнте.

Мета полягала в тому, щоб захопити казарми та отримати зброю, яка там зберігалася. Крім того, планувалося використати армійське зв'язкове обладнання будівлі для поширення хибних повідомлень упродовж кількох годин, щоб дезорієнтувати військових. [42,с 166-167].

Тим часом планувалося вивезти зброю і розмістити її по всьому місту для підготовки до подальшої боротьби. Радіостанцію Сантьяго мали захопити, щоб транслювати промови Едуардо Чібаса, мобілізуючи населення з кінцевою метою повалення уряду Батісти. [43,с 74].

26 липня 1953 року о 5:15 ранку Фідель Кастро очолив групу зі 136 повстанців у нападі на другий за величиною військовий гарнізон Куби. До групи входив також його брат Рауль, а ще 24 повстанці планували захопити казарми в Баямо.[42 с 121] Групу очолив полковник Альберто дель Ріо Чав'яно.

Група організувала караван із 16 автомобілів, щоб створити враження делегації, очолюваної високопоставленим офіцером із західної Куби. За їхнім планом, перша група, складена з 25 чоловіків під керівництвом Абеля Сантамарії, мала захопити цивільну лікарню позаду казарм. Друга група, що складалася з 6

чоловіків під керівництвом Лестера Родрігеса і включала Рауля Кастро (брата Фіделя), повинна була взяти під контроль будівлю Аудієнсії (Палац правосуддя). Третя група з 90 чоловіків під керівництвом Кастро мала заволодіти казармами разом із радіопередавачем, що знаходився там. [42 с 124]

Атака розпочалася невдало. Караван автомобілів розсіявся, коли прибув до казарм, а машина з важким озброєнням партизанів загубилася. Крім того, чимало повстанців, які планували брати участь в нападі, залишилися позаду через нестачу зброї. У своїй автобіографії Кастро зазначає, що в'їхав на своєму авто в групу солдатів біля воріт, які вже усвідомили, що відбувається напад. Чоловіки в автомобілях позаду нього швидко вискочили, думаючи, що вони вже в казармах, і тривогу було піднято ще до того, як вдалося проникнути всередину. За словами Кастро, це була фатальна помилка в операції. [42,с 126, 127 129].

Під час штурму казарм Монкада загинули п'ятнадцять військовослужбовців та троє представників поліції, ще двадцять три солдати й п'ятеро поліцейських зазнали поранень. Серед повстанців дев'ятеро були вбиті під час бою, одинадцятьо отримали поранення, четверо з них — внаслідок вогню своїх же товаришів, а сорок двох згодом стратили. У ході нападу на казарми імені Карлоса Мануеля де Сеспедеса один солдат загинув, ще двоє були поранені. Згодом кубинські військові стратили десятьох повстанців, які намагалися втекти. За словами Фіделя Кастро, під час нападу на Монкаду загинули п'ятеро повстанців, а ще 56 осіб було згодом страчено режимом Батісти внаслідок атак на казарми в Монкаді та Баямо. [42,с 133]

Вісімнадцять повстанців, захоплених у Цивільній лікарні, були негайно страчені на полігоні зі стрілецької зброї Монкада протягом двох годин після нападу. Їхні трупи були розкидані по всьому гарнізону, щоб імітувати смерть у бою Тридцять чотири повстанці-втікачі, захоплені протягом наступних трьох днів, були вбиті після того, як зізналися у своїй участі. Кілька повстанців,

включаючи Фіделя Кастро, втекли в сусідню сільську місцевість, але невдовзі після цього були затримані. [44,с 153-156].

Надзвичайний трибунал у Сантьяго-де-Куба висунув обвинувачення 122 особам у рамках справи №37 за 1953 рік, що стосувалася збройного повстання 26 липня. Серед 99 затриманих учасників, які вижили, 51 було взято під варту для подальшого судового розгляду. Шестеро обвинувачених залишалися в розшуку, переховуючись від правосуддя. Решта 65 осіб, проти яких висунуто проти яких висунуто обвинувачення в різних регіонах острова, були переважно представниками політичного керівництва та опозиційними активістами, які безпосередньої участі в повстанні не брали. П'ятнадцятеро з них, серед яких повалений президент Карлос Пріо Сокаррас, Ауреліано Санчес Аранго, Хосе Пардо Льядо та комуністичний лідер Блас Рока, перебували або у підпіллі, або у вигнанні, тож перед судом не постали [44 с 203].

Судовий розгляд у Палаці правосуддя міста Сантьяго-де-Куба розпочався 21 вересня 1953 року та тривав до 6 жовтня того ж року, охопивши одинадцять судових засідань. Відповідно до положень кубинського цивільного процесуального кодексу, який базується на Наполеонівському кодексі й застосовується в ряді європейських та латиноамериканських країн, винесення вироку здійснюється колегією з трьох суддів, а не журі присяжних, як це передбачено системою загального права, що діє у США та Великій Британії. У межах цього процесу, після оголошення обвинувачень, підсудних було викликано для надання свідчень на власний захист. Юридичне представництво обвинувачених забезпечували двадцять чотири адвокати. Фідель Кастро взяв на себе обов'язок захищати повстанців і давав неправдиві свідчення під присягою, щоб уникнути їхнього судового переслідування. Під час допиту свідків з боку повстанців Кастро висунув обвинувачення у вбивствах полонених, скоєних військовими. У результаті, начальник Монкади, полковник Альберто дель Ріо Чавіано, завадив Кастро повернутися до судового засідання, заявивши про його

хворобу. Трибунал вирішив відокремити справу Кастро і надати йому окремий процес. Дев'ятнадцять повстанців були виправдані через відсутність доказів та неправдиві свідчення.

Лідери, які визнали свою провину — Рауль Кастро, Оскар Алькальде, Педро Мірет та Ернесто Тісол — отримали по 13 років ув'язнення. Ще двадцять повстанців засудили до 10 років тюрми. Мануель Лоренцо, Едуардо Родрігес і Орландо Кортес Гальярдо, які в останню мить вирішили не брати участь у нападі, отримали три роки ув'язнення. Доктор Мельба Ернандес Родрігес дель Рей та Хайде Сантамарія були засуджені до семи місяців, оскільки не було доведено, що вони використовували зброю. [44, с 203-204] 16 жовтня 1953 року Кастро постав перед наступним судом для винесення вироку. Саме тут, як повідомляється, він виголосив свою чотиригодинну промову, яка відома під назвою «Історія мене виправдає» в якій він хотів виправдати свої дії.

У промові Кастро було багато згадок про «батька кубинської незалежності» Хосе Марті, водночас Батісту зображено як тирана. За словами Кастро, Батіста був «монстром жаху ... без нутрощів», який зчинив акт зради в 1933 році, коли здійснив державний переворот з метою усунення кубинського президента Рамона Грау. Далі Кастро говорив про «700 000 кубинців без роботи», та критикував існуючу систему охорони здоров'я та освіти на Кубі та стверджуючи, що 30% кубинських фермерів навіть не можуть написати свої імена. [45, с 64].

У опублікованому маніфесті Кастро, заснованому на його промові 1953 року, він детально описав «п'ять революційних законів», які він хотів би впровадити на острові:

Відновлення дії кубинської конституції 1940 року .

Реформа земельних прав .

Право промислових робітників на 30% частку прибутку компанії.

Право працівників цукрового заводу отримувати 55% прибутку компанії.

Конфіскація майна осіб, визнаних винними у шахрайстві згідно з попередніми адміністративними повноваженнями [45,с 170]

Ув'язнений разом з побратимами-змовниками, Кастро перейменував «Рух» на « Рух 16 липня » (MR-26-7) на згадку про дату нападу на Монкаду.

Він багато читав і отримував задоволення від творів Карла Маркса, Володимира Леніна та Хосе Марті, а також захоплювався працями Фрейда, Канта, Шекспіра, Мунте, Моема й Достоевського, розглядаючи їх крізь призму марксистського підходу. [41, с 95-96]

Підтримуючи зв'язок із прихильниками за межами в'язниці, він зберігав контроль над Рухом і організував публікацію книги «Історія мене виправдає» початковим накладом у 27 500 примірників. [41, с 98-100] Спершу йому дозволяли більше, ніж іншим в'язням, однак після того, як його соратники заспівали пісні проти Батісти під час візиту президента в лютому 1954 року, його перевели до одиночної камери. [41,с 95-96]

Через рік, у 1955-му, матері деяких ув'язнених ініціювали кампанію за звільнення Кастро та його соратників, які перебували під арештом. Завдяки зростаючій народній підтримці повстанців та опору режиму Батісти, група політичних діячів, редакторів і представників інтелігенції підписала публічне звернення із закликом звільнити ув'язнених. У тому ж році кубинський Конгрес ухвалив закон про загальну амністію для політичних в'язнів. Після підписання закону Батістою, 30 повстанців отримали свободу, провівши у в'язниці 22 місяці. [44,с 247] Після звільнення брата Кастро з декількома соратниками вирушили до Мексики. У Мексиці Рауль познайомився з аргентинським лікарем і марксистом-ленінцем Ернесто «Че» Геварою, який був прихильником партизанської боротьби та прагнув долучитися до Кубинської революції. Фіделю

цей чоловік припав до душі; згодом він зазначив, що Че був більш просунутим революціонером, ніж він був»[41,с115-117]. Кастро також познайомився з Альберто Байо , ветераном -республіканцем Громадянської війни в Іспанії ; Байо погодився навчити повстанців Фіделя необхідним навичкам партизанської війни, та для цього він таємно зустрічаючись з ними в Чапультепеку для навчання [41,с166].

Кастро також заявляв, що агенти режиму Батісти стежили за ним і навіть намагалися влаштувати замах, який зазнав невдачі. Уряд Батісти підкупив мексиканську поліцію, аби та затримала повстанців, однак завдяки втручання кількох мексиканських політиків, які підтримували їхню боротьбу, ув'язнених незабаром звільнили. [41, с 117-118].

Кастро підтримував контакт із Рухом 26 липня (MR-26-7), який здобув значну підтримку на Кубі, особливо в регіоні Орієнте. Паралельно виникли й інші радикальні антибатістівські угруповання, головно з-поміж студентів. Найвідомішим серед них було Directorio Revolucionario Estudiantil (DRE), засноване президентом Федерації університетських студентів (FEU) Хосе Антоніо Ечеваррією. Антоніо відвідав Мехіко, щоб зустрітися з Кастро, однак їхні підходи розійшлися: Антоніо вважав допустимим убивство будь-кого, пов'язаного з урядом, тоді як Кастро вважав таку тактику необачною й неефективною.

2.2 Висадка яхти Granma 25 листопада 1956 року Кастро разом із 81 соратником вирушив з Туспана, штат Веракрус, на старій яхті «Гранма», яку вони нещодавно придбали. Вони мали на озброєнні 90 гвинтівок, 3 кулемети, близько 40 пістолетів і 2 ручні протитанкові гармати. [41,с 132-133]. Переправа до Куби, що тривала 1200 миль, виявилася складною: через тісноту на судні багато хто страждав від морської хвороби, а їжа швидко закінчувалася. [41,с 134]. Вони стикалися з різними труднощами — від необхідності черпати воду через

течу до випадку, коли один із пасажирів випав за борт, що затримало подорож. Хоча планували досягти Куби за п'ять днів, шлях затягнувся на сім. Тим часом, 30 листопада — у передбачену дату прибуття «Гранми» — члени MR-26-7 під проводом Франка Паїса розпочали збройне повстання, атакуючи урядові об'єкти в Сантьяго, Мансанільйо та інших містах.

2 грудня 1956 року яхта «Гранма» здійснила аварійну висадку в мангрових болотах поблизу Плайя-Лас-Колорадас, неподалік Лос-Каюелоса. За кілька годин після цього на повстанців почав нападати військово-морський флот, тож вони змушені були тікати вглиб країни в напрямку гірського масиву Сьєрра-Маестра в провінції Орієнте. На світанку 5 грудня на них напав загін Сільської гвардії, через що повстанці розпорошилися та дрібними групами продовжили шлях до гір. [41,с 136] Оселившись у лісистій місцевості, уцілілі повстанці — серед яких були брати Кастро, Че Гевара та Каміло Сьєнфугос — розпочали напади на невеликі військові пости, щоб поповнити запаси зброї. У січні 1957 року вони захопили армійський форпост неподалік пляжу Ла-Плата. Че Гевара надавав медичну допомогу пораненим солдатам, однак повстанці стратили місцевого мера Чічо Осоріо, якого селяни зневажали за жорстокість і який хвалився тим, що нещодавно убив одного з бійців MR-26-7. [43,с 116-117] Страта Осоріо сприяла тому, що повстанці здобули довіру місцевого населення, яке зазвичай вороже ставилося до мерів, вважаючи їх слугами багатих землевласників. Попри це, селяни й далі з осторогою та без особливого ентузіазму ставилися до революціонерів.[41, с 139].Із посиленням довіри дехто з місцевих усе ж приєднався до повстанців, хоча більшість новобранців надходила з міських районів. Коли чисельність добровольців перевищила 200 осіб, у липні 1957 року Кастро вирішив розділити армію на три колони: одну залишив під своїм командуванням, інші передав своєму братові та Че Геварі. По всій території Куби повстанські загони виступили проти режиму Батісти, організовуючи вибухи та диверсії. У відповідь поліція вдалася до масових арештів, катувань і

позасудових страт, залишаючи тіла жертв на деревах як попередження для опозиціонерів.

Режим Батісти запровадив жорстку цензуру кубинської преси, тому Фідель Кастро звернувся до іноземних журналістів, аби донести свою позицію. Журналіст *The New York Times* Герберт Метьюз зустрівся з Кастро і взяв у нього інтерв'ю, що привернуло увагу світової спільноти до повстанського руху та зробило Кастро відомою фігурою. [41, с 140-142] Маскуючись під заможного американського власника цукрових плантацій, Метьюз разом з повстанцями Кастро зміг обійти варту Батісти поблизу гір Сьєрра-Маестра. Після зустрічі з Кастро він описав події, які почалися з 2 грудня 1956 року — дня невдалої висадки на острові Гранма, коли американські ЗМІ помилково повідомили про загибель Кастро. Насправді Кастро та його соратники відступили в гори Сьєрра-Маестра і розпочали партизанську боротьбу проти урядових сил. Стаття *The New York Times*, опублікована 24 лютого 1957 року, вперше підтвердила світові — зокрема й американським дипломатам — що Кастро живий. Після Метьюза до повстанців почали прибувати й інші журналісти, зокрема представники таких медіа, як CBS. Один із репортерів *Paris Match* провів із загонами Кастро близько чотирьох місяців, детально фіксуючи їхнє повсякденне життя. Партизани активізували атаки на урядові військові пости, що змусило сили Батісти залишити регіон Сьєрра-Маестра. До весни 1958 року повстанці вже контролювали лікарню, школи, друкарню, бійню, завод із виготовлення мін та сигарну фабрику. [41, с 143,с 155]

2.3 Напад на Президентський палац у Гавані 1957 року Це була невдала спроба замаху на президента Фульхенсіо Батісту, що відбулася 13 березня 1957 року в Президентському палаці в Гавані, Куба. Приблизно о 15:30 група учасників Автентичної партії на чолі з Менелао Мора та члени студентської організації *Directorio Revolucionario 13 de Marzo* здійснили напад, однак не змогли досягти основної мети — вбивства Батісти.[46]. Як розповідав один із

засновників групи, Форе Чомон, вони дотримувалися стратегії «голпе арріба», маючи на меті повалення режиму шляхом ліквідації диктатора. Як пояснив Форе Чомон Медіавілья, план атаки передбачав захоплення Президентського палацу групою з п'ятдесяти бойовиків (у нападі фактично брали участь 46 осіб), а також одночасну підтримку операції через захоплення радіостанції *Radio Reloj* у будівлі *Radiocentro CMQ* силами ста осіб. Метою було оголосити про смерть Фульхенсіо Батісти після його ліквідації під час штурму палацу. О 15:40 основна група штурмовиків прибула до головного входу Президентського палацу, використовуючи дві легкові машини та вантажівку для доставки. Вони були озброєні гвинтівками, автоматами, пістолетами та гранатами. Для впізнання всі нападники носили сорочки з довгими рукавами, на відміну від персоналу палацу, який був одягнений у костюми або форму. [47, с 615] Дванадцять урядових солдатів, що охороняли вхід, були розстріляні або змушені відступити. З 46 учасників штурму лише дев'ятьом вдалося дістатися другого поверху східного крила будівлі, приблизно десятеро були вбиті чи поранені перед входом, а решта зайняли частину першого поверху. Також було виведено з ладу комутатор палацу за допомогою гранати. [47,с 615] Група повстанців змогла дістатися до кабінету Батісти на третьому поверсі, де вбила двох його охоронців просто біля робочого столу. Проте сам Батіста встиг відступити до президентських апартаментів на верхньому поверсі, де зосередилися захисники палацу. Вони відкрили вогонь по нападниках як всередині будівлі, так і по повстанцях на передньому дворі. Невдовзі на місце прибуло підкріплення з армії та поліції, були викликані навіть танки. У цих умовах нападники, що залишалися в палаці, змушені були відступати — частину з них вбили на головних сходах. З усіх повстанців, які проникли в будівлю, лише троє змогли втекти. Головні штурмові сили повинні були отримати підтримку від групи з 100 озброєних чоловіків, які мали зайняти найвищі будівлі поблизу Президентського палацу (Ла Табакалера, готель «Севілья», Палац витончених мистецтв) і звідти надавати підтримку основним підрозділам. Проте ця додаткова операція підтримки не

відбулася, бо бойовики, призначені для захоплення цих будівель, сумнівалися і не прибули. Нападники використовували зашифровані слова у спілкуванні, щоб уникнути витoku інформації або проникнення про план нападу. За домовленістю, палац називали «будинком трьох кілограмів». Хоча нападники дісталися третього поверху палацу, вони не знайшли Батісту та не завдали йому шкоди. [46].

Напад на радіостанцію Radio Reloj, що знаходилась у будівлі Radiocentro CMQ на перехресті вулиць 23 і L в районі Ель-Ведадо, очолив Хосе Антоніо Ечеве́ррія. Його супроводжували, зокрема, Фруктуозо Родрі́гес, Джо Вестбрук, Рауль Діас Аргуельєс і Хуліо Гарсія Олівера. Група вирушила з підвального помешкання на вулиці 19 між В та С, використовуючи три транспортні засоби, серед яких була вантажівка для доставки. [48]. О 15:21 13 березня 1957 року Хосе Антоніо прибув на радіостанцію Radio Reloj і, після оголошення про його появу, в ефірі зачитав заздалегідь підготовлену заяву, в якій повідомив про смерть Батісти — хоча насправді цього не сталося. [49] А сам Хосе Антоніо був застрелений поліцією на розі вулиць 27 листопада та L, коли повертався до університету.

2.4 Різанина Гумбольта Гаванський терміновий суд оголосив, що 5 квітня 1957 року відбудеться судовий розгляд щодо обвинувачених у нападах, що сталися 13 березня. Для участі в процесі були заарештовані двоє осіб: Орландо Ольмедо Морено, який отримав поранення під час нападу, та Ефраїн Альфонсо Ліріано. Решта учасників або загинули, або змогли уникнути арешту.

Через одинадцять днів після нападу на Президентський палац, 24 березня 1957 року, кілька членів Револьюційної студентської директорії, які залишилися живими, зібралися в будинку Андреса Сілви на вулиці Калле Л в районі Ель-Ведадо. Метою зустрічі було обговорення та аналіз нещодавніх подій, пов'язаних із нападами. Серед присутніх були, зокрема, Фруктуозо Родрі́гес

Перес, Джо Вествуд Росалес і Фор Чомон. Революційний директорат ухвалив рішення про призначення Родрігеса на посаду генерального секретаря організації, тоді як Хуана Педро Карбо Сервію та Хосе Мачадо Родрігеса (відомого як «Мачадіто») було включено до складу виконавчої ради. Крім того, було досягнуто згоди щодо відправлення Чомона за кордон з метою забезпечення озброєння, у той час як решта представників ДРЕ мали залишитися в Гавані. Через тиждень після подій Революційний директорат провів чергову зустріч у тому самому місці, звідки 13 березня було організовано напад на радіостанцію «Радіо Релох». Згідно з розробленим планом, учасники атаки мали зібратися в Гаванському університеті з метою повторного утвердження його як головного штабу ДР. Після прибуття Родрігеса, Вестбрука, Олівераса та інших активістів було ухвалено рішення встановити кулемет калібру .30 на сходах університету та у двох стратегічно важливих місцях у кампусі. Невдовзі після цього на місце подій прибув поранений Чомон, який поінформував учасників про провал штурму президентського палацу. У відповідь на отриману інформацію було ухвалено стратегічне рішення про відступ бойових підрозділів до моменту, коли урядові сили, що чисельно переважали, зможуть завершити оточення університету. Ситуація для DR ставала дедалі складнішою, оскільки поліція проводила рейди в більшості будинків і квартир, які вони використовували. Протягом кількох днів група неодноразово переходила до різних сховищ, іноді кілька разів на день, аж до того, що вони використовували приблизно одне сховище на день. Група продовжувала переміщення між різними конспіративними локаціями. В умовах зростаючої тривоги та параної Хосе Мачадо Родрігес («Мачадіто») здійснив поїздку автобусом з метою звернення до журналіста газети *El País* із проханням про надання політичного притулку. Ця спроба виявилася безрезультатною, і члени групи були змушені переміститися до будівлі Фармацевтичного коледжу, розташованого на Малеконі, де вони перебували до вечора 19 квітня. У цей час Вестбрук орендував квартиру № 201 на вулиці Гумбольдта, 7, куди група прибула опівночі того ж дня. [50].

Маркос Родрігес Альфонсо, відомий під прізвиськом «Маркітос», був учасником революційного руху та належав до складу Революційного директорату (DRE). Попри свою опозицію до режиму Фульхенсіо Батісти, Маркітос виступав проти застосування насильницьких методів у боротьбі за політичні зміни, що стало джерелом конфлікту з іншими активістами DRE. За деякими даними, унаслідок суперечки, що виникла в квартирі на вулиці Гумбольдта, 7, ймовірно з приводу тактики насильства, він вирішив припинити співпрацю з групою. За деякими даними, унаслідок суперечки, що виникла в квартирі на вулиці Гумбольдта, 7, ймовірно з приводу тактики насильства, він вирішив припинити співпрацю з групою. Відчувши особисту образу після взаємодії з Вестбруком, яка, на його думку, зачепила його гідність, Маркітос залишив квартиру.[51] Згодом він установив контакт з підполковником Естебаном Вентурою Ново — представником П'ятого поліцейського відділку в Гавані. Вентура мав репутацію жорстокого та корумпованого офіцера, відомого наказами щодо тортур і вбивств численних учасників революційного руху, зокрема бойовиків, що брали участь у нападі на Президентський пала [52] За словами Маркітоса, він звернувся до підполковника саме через його сумнівну славу «ката». Близько 17:50 група співробітників поліції під командуванням підполковника Естебана Вентури оточила будівлю за адресою Гумбольдта, 7. Підійшовши до дверей квартири № 201, правоохоронці почали стукати в них прикладами службової зброї. Усвідомивши, що їхнє укриття викрито, Вестбрук спробував урятуватися, сховавшись у квартирі на першому поверсі під приводом візиту до сусідки. Коли представники поліції звернулися з проханням дозволити вхід до помешкання, Вестбрук заспокоїв господарку й переконав її відчинити двері. Поліцейські впізнали його та увійшли до квартири. Попри прохання сусідки не чинити йому шкоди, правоохоронці проігнорували її слова. У момент, коли Вестбрук перебував лише за кілька метрів від будинку, поліція відкрила вогонь, унаслідок чого він загинув на місці. Решта учасників революційної групи залишила приміщення через вентиляційний прохід, що вів до квартири № 101.

Не усвідомлюючи, що будівлю було оточено поліцією, вони розділилися й попрямували в різних напрямках. Хуана Педро Карбо було смертельно поранено пострілом, коли він намагався скористатися ліфтом. Фруктуозо Родрігес і Хосе Мачадо Родрігес («Мачадіто») намагалися втекти через вікно, яке виходило в коридор на першому поверсі. Оскільки вікно розташовувалося надто високо, Фруктуозо впав при приземленні, а Мачадіто зламав обидві щиколотки. Коли він спробував підвестися, правоохоронці відкрили вогонь, у результаті чого обидва були вбиті. [52]

За три дні після цієї події Маркітос разом з іншими революціонерами знайшов прихисток у бразильському посольстві. Через два місяці вони вирушили до країн Центральної Америки. Після перебування в Коста-Риці, Аргентині та Мексиці, Маркітос повернувся на Кубу 28 січня 1959 року, а згодом поїхав до Чехословаччини, отримавши стипендію для навчання кінозйомці. У Празі він зустрівся з військовою делегацією Рауля Кастро та супроводжував її до Франції. Він провів у Празі два роки; за цей час не було зроблено жодних спроб його повернути, оскільки слідчі не мали достатніх доказів його причетності і не підозрювали його. [53] Маркітос отримав від бразильського посла на Кубі інформацію про поїздку до іншої країни, проте його перехопили розвідувальні служби Східного блоку. Вони повідомили Освальдо Санчеса та командира Раміро Вальдеса про його місцезнаходження. На той час Маркітос вже був під підозрою, оскільки Марта Хіменес та інші звинувачували його в тому, що він був інформатором. Його привезли на Кубу, взяли під варту та обвинувачували у співпраці з ворогом. А Підполковника Вентуру перевели до Дев'ятого відділку в Сапаті. Після революції він втік з Куби і оселився у Сполучених Штатах, де, за даними, заснував приватну охоронну компанію. Кубинський уряд неодноразово вимагав його екстрадиції для притягнення до суду за воєнні злочини, проте США відмовили у цьому. Підполковник Вентура помер від серцевого нападу в Маямі, штат Флорида, 21 травня 2001 року у віці 87 років.

2.5 Смерть Френка Паїса Франк Паїс був революційним діячем, пов'язаним з Рухом 26 липня, який організував широку підпільну міську мережу [54,с 34] У другій половині липня 1957 року хвиля ретельних поліцейських обшуків змусила Франка Паїса ховатися в Сантьяго-де-Куба. 21 липня він перебував у притулку у будинку Рауля Пухоля Аренсібії. Проте через постійні обшуки в районі їм з Пухолем довелося переїхати. 30 липня Франк залишався в конспіративному помешканні разом із Пухолем Аренсібією, незважаючи на застереження інших учасників Руху про небезпеку цього місця. Поліція Сантьяго під керівництвом полковника Хосе Саласа Каньїсареса оточила будівлю. Франк і Рауль намагалися втекти, але інформатор видав їх, коли вони рухалися до автомобіля, що чекав на втечу. Поліцейські забрали їх на вулицю Каллехон-дель-Муро (Рампарт-лейн) і вбили пострілами в потилицю. [55,с 86] Як вираз зневаги до режиму Батісти, Паїса поховали на кладовищі Санта-Іфігенія. Після смерті Паїса робітники Сантьяго організували спонтанний загальний страйк, який став найбільшою народною демонстрацією в місті на той час. Мобілізація 30 липня 1957 року вважається однією з ключових дат Кубинської революції та падіння режиму Батісти. Саме цей день на Кубі відзначають як День мучеників революції. Партизанський загін під керівництвом Рауля Кастро в горах Сьєрра-Маестра, був названий на честь загиблого революціонера. Будинок, де він провів дитинство, за адресою вулиця Сан-Бартоломе, 226, був перетворений на Будинок-музей Франка Паїса Гарсії в Сантьяго і визнаний національним пам'ятником. [56,57].

2.6 Заколот у Сьєнфугосі 6 вересня 1957 року підрозділи кубинського флоту на військово-морській базі в Сьєнфугосі підняли повстання проти режиму Батісти. Ініціаторами виступили молодші офіцери, які підтримували Рух 26 липня. Початково планувалося, що повстання співпаде із захопленням військових кораблів у гавані Гавани. За повідомленнями, деякі співробітники посольства США були обізнані про змову та пообіцяли офіційне визнання з боку

Сполучених Штатів у разі її успіху. [58 с 757] О 5:30 ранку повстанці взяли під контроль військово-морську базу. До близько п'ятдесяти змовників приєдналися 150 моряків, які в той час спали на базі, а вісімнадцять офіцерів були заарештовані. Приблизно двісті учасників Руху 26 липня та інших прихильників повстання прибули з міста, увійшли на територію бази та отримали зброю. Протягом кількох годин Сьєнфугос залишався під контролем повстанців. [58 с 758-759] До обіду на допомогу урядовим силам із Санта-Клари прибули моторизовані піхотні підрозділи за підтримки американських бомбардувальників В-26. Незабаром з Гавани підтягнулися бронетанкові частини. Після запеклих боїв на вулицях, що тривали до ночі, останні повстанці, які утримувалися в будівлі поліцейської дільниці, були розгромлені. Близько 70 бунтівників і їхніх прихильників було страчено, а подальші репресії проти мирного населення збільшили загальну кількість загиблих до приблизно 300 осіб. [58, 759-760]

Сполучені Штати постачали Кубі літаки, кораблі, танки та інші види техніки, зокрема напалм, який застосовувався проти повстанців. Зрештою це постачання було припинено після введення ембарго на зброю у 1958 році. У той же час кубинські повстанці отримували допомогу з Югославії, яку очолював Йосип Броз Тіто. [59 с 338]

Поки Батіста нарощував війська в регіоні Сьєрра-Маестра, щоб придушити повстанців Руху 26 липня, Другий національний фронт Ескамбре тримав батальйони Конституційної армії зайнятими в гірському масиві Ескамбре. Очолювали його колишній учасник Революційного директорату Елой Гутьєррес Менойо та «командант Янкі» Вільям Александр Морган, якого ганебно виключили з армії США за самовільне дезертирування. [60] Після повідомлень про висадку Фіделя Кастро в гірському районі Сьєрра-Маестра, Гутьєррес Менойо організував та очолив партизанське формування, тоді як Хосе Антоніо Ечевєррія здійснив збройний напад на радіостанцію в Гавані. [61,с 53]. У

відповідь на події, 14 березня 1958 року Сполучені Штати запровадили ембарго на постачання озброєння кубинському уряду та відкликали свого посла Артура Гарднера, що ще більше підірвало легітимність режиму. [62,с 235-236]. Водночас підтримка Фульхенсіо Батісти серед кубинського населення поступово слабшала: частина його колишніх прибічників приєднувалася до революційного руху, тоді як інші намагалися дистанціюватися від чинної влади. Режим Батісти часто вдавався до жорстких репресивних заходів з метою утримання контролю над містами Куби. Водночас у гірському районі Сьєрра-Маестра Фідель Кастро, за підтримки Франка Паїса, Рамоса Латура, Убера Матоса та інших соратників, організовував успішні атаки на невеликі гарнізони урядових військ. До революціонерів також приєднався Френк Стерджіс, пов'язаний із Центральним розвідувальним управлінням США (ЦРУ), який запропонував свої послуги з навчання повстанців методам партизанської війни. Кастро прийняв цю пропозицію, проте революційний рух гостро потребував зброї та боєприпасів. Окрім основних революційних формувань, у боротьбі проти урядових військ брали участь також слабо озброєні нерегулярні загони, відомі як ескопетроси. Вони здійснювали переслідування сил Батісти в лісистих та гірських районах провінції Орієнте. Ескопетроси відігравали важливу роль у підтримці основних підрозділів Кастро, забезпечуючи охорону ліній постачання й обмінюючись розвідувальною інформацією. [63,с 31] Поряд із веденням збройної боротьби, повстанці активно використовували засоби пропаганди для мобілізації підтримки. У лютому 1958 року ними було засновано піратську радіостанцію під назвою *Radio Rebelde* («Повстанське радіо»), яка надала змогу Фіделю Кастро та його соратникам транслювати власні звернення та ідеї на території всієї країни, включно з регіонами, що перебували під контролем урядових сил. [64] Упродовж зазначеного періоду сили під проводом Кастро залишалися відносно малочисельними — подекуди їхня кількість не перевищувала 200 осіб, тоді як чисельність урядових військових і поліцейських підрозділів сягала приблизно 37 000. [65] Незважаючи на чисельну перевагу, кубинські війська часто зазнавали

поразок у збройних сутичках із повстанцями та були змушені відступати. Одним із ключових чинників, що сприяв ослабленню позицій режиму Батісти, стало ембарго на постачання озброєнь, запроваджене Сполученими Штатами. [66 с 201].

2.7 Заключні битви Операція «Верано» У відповідь на зростаючу активність революційного руху Батіста розпочав масштабну військову кампанію проти повстанців, що отримала назву «Операція Верано» (у перекладі — «Літо»), тоді як самі повстанці називали її «Офенсіва» («Наступ»). У межах цієї операції уряд направив до гірських районів близько 10 000 військовослужбовців, значну частину з яких становили слабо підготовлені новобранці, які не мали достатнього досвіду ведення бойових дій у складній гірській місцевості. [67] У низці локальних зіткнень партизанські загони під проводом Кастро завдали поразки урядовим силам, продемонструвавши високу ефективність нестандартної тактики.

Битва при Ель-Хіге, більш відома під назвою битва при Ла-Платі (1958), стала результатом раптового нападу на одну з баз Фіделя Кастро в районі Сьєрра-Маестра. Операція була спланована генерал-майором кубинської армії Еулогіо Кантільйо, який задіяв 17-й і 18-й батальйони, передавши їх під командування Хосе Кеведо Переса — колишнього однокурсника Кастро з Гаванського університету. [68] Бойові дії тривали з 11 до 21 липня 1958 року та в історіографії розглядаються як один із ключових поворотних моментів Кубинської революції. [69 с 248].

Втім, 29 липня 1958 року ситуація майже різко змінилася, коли війська режиму Батісти в битві при Лас-Мерседес майже повністю знищили невеликий загін Кастро чисельністю близько 300 осіб. Битва при Лас-Мерседес (29 липня – 8 серпня 1958 року) була останньою битвою операції «Верано». [70 с 277-285] Дана битва була організована як пастка кубинським генералом Еулогіо

Кантільйо з метою заманити загони Фіделя Кастро в пастку, де їх можна було б оточити та ліквідувати. Бойові дії завершилися укладенням перемир'я, ініційованого Кастро і прийнятого Кантільйо. Під час перемир'я повстанські сили здійснили відступ у гірські райони. Хоча офіційно битва була зафіксована як перемога урядових військ, армія зазнала значних моральних втрат та деморалізації. Кастро, своєю чергою, розглядав результати бою як успішні та невдовзі розпочав контрнаступальні дії. 17-й батальйон розпочав відступ 29 липня 1958 року. У відповідь Кастро направив підрозділ під командуванням Рене Рамоса Латура для організації засідки на відступаючі урядові війська. Атака на авангард дозволила знищити близько 30 солдатів, проте повстанці зазнали контратаки з боку раніше непомічених підрозділів кубинської армії. Латур звернувся за підкріпленням, і Кастро прибув на місце зі своєю колоною бійців. Однак колона Кастро також потрапила під обстріл іншої групи урядових сил, які таємно просунулися вздовж дороги поблизу цукрового заводу Естрада Пальма. У міру загострення битви генерал Кантільйо викликав додаткові сили з Баямо та Мансанільйо, і приблизно 1500 військовослужбовців почали рухатися в бік бою. [70 с 248] Однак ці сили були зупинені колоною під командуванням Че Гевари. До кінця липня війська Фіделя Кастро опинилися повністю залученими у бойові дії та під загрозою знищення чисельно переважаючими силами кубинської армії. За цей період вони зазнали втрат у кількості близько 70 осіб, серед яких був і командир Рене Латур. [70,с 145] Сам Кастро та залишки колони Латура опинилися в оточенні. Наступного дня Кастро звернувся до генерала Еулогіо Кантільйо з проханням про припинення вогню, навіть висловивши готовність укласти домовленість про припинення бойових дій. Генерал Кантільйо прийняв цю пропозицію з причин, що залишаються не цілком зрозумілими. 2 серпня режим Батісти направив особистого представника для проведення переговорів з Фіделем Кастро. Хоча переговори не завершилися успішно, протягом наступних шести ночей війська Кастро змогли непомітно залишити оточення. 8 серпня, коли кубинська армія поновила наступальні дії, їй не вдалося виявити противника для

бою. Решта сил Кастро відступила до гір, що фактично означало провал операції «Верано» для уряду Батісти.

Битва при Гісі Ранком 20 листопада 1958 року колона військовослужбовців режиму Батісти розпочала свою планову рух із міста Гіса, розташованого у гірському районі Сьєрра-Маестра. Незабаром після від'їзду повстанці здійснили напад на караван. [71] Місто Гіса знаходилося приблизно за 12 кілометрів від командного пункту Зони операцій, що розташовувався на околицях міста Баямо. Дев'ять днів до цього Фідель Кастро залишив командування Ла-Плати, розпочавши стрімкий рух на схід разом із невеликою охороною та групою бойовиків. 19 листопада повстанці прибули до Санта-Барбари, де їх чисельність становила приблизно 230 осіб. Фідель Кастро зібрав офіцерський склад для планування облоги міста Гіса та віддав наказ про встановлення мінної пастки на мосту Монхарас через річку Купейніку. Того ж вечора повстанці розташували табір в районі Ойо-де-Піпа. Ранком наступного дня вони рушили стежкою між пагорбами Геліографо і Матео Роблехо, де зайняли вигідні стратегічні позиції. Під час сутички 20 листопада армійські сили зазнали втрат: було знищено вантажівку, автобус і джип, шість військовослужбовців загинули, а 17 потрапили в полон, троє з них отримали поранення. Приблизно о 10:30 ранку командний пункт у зоні операцій біля міста Баямо направив підкріплення, які склалися з роти 32, взводу роти L та додаткового взводу роти 22. Проте ці підрозділи не змогли прорватися вперед і блокувати опір повстанців. Фідель Кастро наказав встановити мінну пастку на ще одному мосту через притоку річки Купейніку. Через кілька годин урядові сили вислали взводи з роти 82 та роти 93, підсилені танком Т-17. [72]

Битва при Ягуахаї У грудні 1958 року Фідель Кастро віддав наказ революційним силам розпочати наступальні дії проти армії Батісти. Поки сам Кастро очолював операції проти Гіси, Масо та інших населених пунктів, одночасно було розгорнуто масштабний наступ на місто Санта-Клара —

адміністративний центр провінції Лас-Вільяс. Три збройні колони під командуванням Че Гевари, Хайме Веги та Каміло Сьєнфугоса були висунуті для здійснення наступу на Санта-Клару. Колона Веги потрапила в засідку і була повністю знищена. Сили, очолювані Геварою, зайняли позиції в околицях Санта-Клари, поблизу населеного пункту Фоменто. Підрозділ Сьєнфугоса здійснив безпосередню атаку на військовий гарнізон урядових сил у районі Ягуахай. Початково налічуючи близько 60 досвідчених бійців із числа ветеранів руху Кастро (що раніше складав 230 осіб), загін Сьєнфугоса суттєво зріс чисельно завдяки мобілізації місцевого населення під час просування через сільську місцевість у напрямку Санта-Клари, Гарнізон, який нараховував приблизно 250 військовослужбовців, перебував під командуванням кубинського капітана китайського походження Альфредо Абона Лі. [73 с 215] Наступ на позиції гарнізону розпочався 21 грудня. [70 с 322] Впевненій у можливому надходженні підкріплення з Санта-Клари, капітан Лі наполегливо обороняв займані позиції. Партизанські сили неодноразово здійснювали спроби прориву оборони, проте всі вони завершувалися безуспішно.

До 26 грудня Каміло Сьєнфугос виявляв дедалі більше розчарування — Лі не лише успішно тримав оборону, але й категорично відмовлявся капітулювати. У спробі переламати хід протистояння Сьєнфугос застосував імпровізований броньований засіб — перероблений трактор, укріплений металевими пластинами та оснащений саморобними вогнеметами. Однак цей засіб виявився неефективним і не приніс очікуваних результатів. [70 с 323] Зрештою, 30 грудня, у гарнізону під командуванням Лі вичерпалися боєприпаси, внаслідок чого він був змушений капітулювати перед партизанськими силами. Падіння гарнізону завдало серйозного морального та стратегічного удару по урядовій обороні Санта-Клари — адміністративного центру провінції. Уже наступного дня об'єднані загони Каміло Сьєнфугоса, Че Гевари та місцевих революціонерів під

проводом Вільяма Александра Моргана вступили в місто. Захоплення супроводжувалося інтенсивними боями, що спричинили значний хаос.

2.8 Перемога революції 31 грудня 1958 року відбулася битва за Санта-Клару, що проходила в умовах значної плутанини та дезорганізації. Місто капітулювало перед об'єднаними силами революціонерів під командуванням Че Гевари, Каміло Сьєнфугоса та бійців Революційного директорату (РД), очолюваних командантесом Роландо Кубелою, Хуаном «Ель Мехікано» Абрахантесом Фернандесом і Вільямом Александром Морганом. [74] Звістка про падіння міста та низку інших поразок спричинила паніку серед вищого керівництва режиму Фульхенсіо Батісти. Вже за кілька годин, 1 січня 1959 року, Батіста покинув Кубу, вилетівши до Домініканської Республіки. [75] Попри втечу диктатора, команданте Вільям Александр Морган, який очолював підрозділи РД, продовжив збройну боротьбу та до 2 січня встановив контроль над містом Сьєнфугос. [76 с 101]

Кастро дізнався про втечу Батісти вранці 1 січня та одразу почав домовлятися про взяття під контроль Сантьяго-де-Куба. Вже 2 січня командувач міста, полковник Рубідо, наказав своїм військам не чинити опору, і загони Кастро без бою зайняли місто. У той же час підрозділи Гевари та Сьєнфугоса увійшли до Гавани, не зустрівши спротиву на шляху з Санта-Клари до кубинської столиці. Сам Кастро прибув до Гавани 8 січня, завершивши тріумфальний похід.

Після перемоги Кубинської революції 1 січня 1959 року було заарештовано десятки прихильників Фульхенсіо Батісти, а також військовослужбовців і працівників поліції, які звинувачувалися у вчиненні воєнних злочинів та інших порушень. 11 січня революційний суд у Сантьяго-де-Куба, діючи за спрощеною процедурою, після чотиригодинного розгляду справи засудив чотирьох осіб до смертної кари. Суд очолював командувач Повстанської армії Рауль Кастро, який здійснював військове керівництво провінцією Орієнте. Крім того, революційні

суди Сантьяго винесли смертні вироки ще 68 особам. Рауль Кастро заявив, що «якщо винен один, то винні всі». Страта засуджених була проведена 12 січня 1959 року під час масового розстрілу на пагорбі Сан-Хуан. [77]

Коли Кубинська революція завершилася перемогою 1 січня 1959 року, після чого ліберальний адвокат Мануель Уррутія Льео повернувся з вигнання у Венесуелі та оселився у президентському палаці. [78 с 394-397] Протягом 1950-х років Уррутія Льео активно виступав проти режиму Батісти і підтримував Рух 26 липня, а згодом очолив перший революційний уряд, обійнявши посаду президента у 1959 році. Новий тимчасовий уряд складався з інших кубинських політичних ветеранів та пробізнесових лібералів, серед яких був і Хосе Міро, призначений на посаду прем'єр-міністра. Після приходу до влади Уррутія швидко розпочав кампанію з закриття борделів, гральних закладів та національної лотереї, стверджуючи, що вони давно розбещують суспільство. Ці дії викликали сильний опір серед великої кількості працівників цих сфер. Кастро, тодішній командувач нових збройних сил Куби, який був проти таких заходів, втрутився з проханням відкласти закриття, доки не буде знайдена альтернатива для працевлаштування. Незабаром у новому уряді почалися суперечки щодо скорочення зарплат державних службовців, яке було запроваджено за ініціативою Кастро.

Спірним стало зокрема зменшення президентської зарплати на 100 000 доларів на рік. 16 лютого, після раптової відставки Міро, Кастро став прем'єр-міністром, що значно посилило його вплив і зробило Уррутію дедалі більше номінальним президентом. Оскільки роль Уррутії в законодавчому процесі зменшувалася, між ним і Кастро виникали все нові нерозв'язані суперечки. Кастро відкидав ідею Уррутії про відновлення виборів, вважаючи, що це призведе до повернення старої, дискредитованої системи корумпованих партій і фальсифікованих голосувань, характерної для епохи Батісти. 9 квітня 1959 року Фідель Кастро оголосив про відтермінування виборів, які планувалися після

революції, на п'ятнадцять місяців. Таке рішення було прийняте з метою надати тимчасовому уряду можливість зосередитися на проведенні внутрішніх реформ. [79 с 88] Після цього газета «Аванс» звинуватила Уррутію в придбанні розкішної вілли, що сприймалося як зрада ідеалам революції і викликало широкий громадський резонанс. Уррутія спростував ці звинувачення і подав судовий позов проти видання. Ця подія ще більше загострила протиріччя між різними фракціями в уряді, хоча Уррутія публічно запевняв, що не має «жодних розбіжностей» з Фіделем Кастро. Він намагався відокремити кубинський уряд, включно з Кастро, від зростаючого впливу комуністів у адміністрації, публічно критикуючи цю групу. Хоча Кастро відкрито не визнавав своєї приналежності до кубинських комуністів, Уррутія виступав як відкритий антикомуніст, наголошуючи, що комуністи не підтримали повстання проти Батісти. У одному з інтерв'ю він заявив: «Якби кубинський народ дослухався до їхніх слів, у нас би досі був Батіста... разом з усіма тими воєнними злочинцями, які зараз утікають».

Кастро подав у відставку з посади головнокомандувача, вказавши конфлікт навколо Уррутії як головну причину свого рішення. Його відставка викликала хвилю обурення — розгнівані натовпи зібралися біля Президентського палацу, внаслідок чого Уррутія також залишив свою посаду. Кастро невдовзі повернувся до виконання своїх обов'язків, і його почали сприймати як єдине джерело легітимної влади в країні. Зрештою, Фідель Кастро замінив Мануеля Уррутію на посаді президента Куби, призначивши на цю роль Освальдо Дортікоса Торрадо. [79,с 88]

2.9 Наслідки революції для Куби на міжнародній арені Кубинська революція стала ключовим моментом у розвитку відносин між Кубою та Сполученими Штатами. Хоча на початку уряд США був готовий визнати нову владу на чолі з Фіделем Кастро, [80,с.14] згодом він почав остерігатися поширення комуністичних рухів у Латинській Америці за аналогією з подіями в Південно-Східній Азії. [81] Водночас кубинська влада була невдоволена

підтримкою, яку США надавали режиму Батісти під час революції. [80, с 13] Після націоналізації американської власності на Кубі в серпні 1960 року, адміністрація президента Ейзенхауера у відповідь заморозила кубинські активи у США, розірвала дипломатичні відносини та в січні 1961 року посилила торговельне ембарго. Також було припинено поромне сполучення між Кі-Вестом і Гаваною. У 1961 році уряд Сполучених Штатів ініціював вторгнення в затоку Свиной, під час якого Бригада 2506 — озброєне формування чисельністю близько 1500 бійців, переважно кубинських емігрантів, підготовлене ЦРУ — висадилося з метою повалення режиму Кастро. Однак операція завершилася невдачею: кубинські збройні сили відбили напад, і спроба змінити владу зазнала поразки [82].

Американське ембарго проти Куби залишається чинним станом на 2025 рік, хоча воно було частково пом'якшене під час президентства Барака Обами, а згодом знову посилене адміністрацією Дональда Трампа у 2017 році. У середині 2010-х років США зробили кроки до нормалізації відносин із Кубою, і в серпні 2015 року, вперше за понад 50 років, офіційно відновили роботу свого посольства в Гавані. [83]

Після запровадження американського ембарго головним союзником Куби став Радянський Союз. Спершу Москва не виявляла особливого інтересу до Куби чи регіону Латинської Америки, однак ситуація змінилася, коли Сполучені Штати почали активно виступати за усунення комуністичного режиму Кастро. На початку відносин більшість громадян Радянського Союзу мало що знали про Кубу, а ті, хто мав уявлення про неї, здебільшого сприймали Кастро як «порушником спокою», а Кубинську революцію — «однією великою єрессю». [84]

Було три вагомі причини, чому Радянський Союз змінив своє ставлення і зрештою зацікавився острівною країною. По-перше, це успіх Кубинської

революції, на який Москва відреагувала з великим інтересом, оскільки розуміла, що якщо комуністична революція буде успішною для Куби, вона може бути успішною і в інших частинах Латинської Америки. Тож з того часу Радянський Союз почав вивчати зовнішні справи в Латинській Америці. По-друге, дізнавшись про агресивний план Сполучених Штатів розгорнути ще один гватемальський сценарій на Кубі, радянська думка швидко змінилася [84] По-третє, радянські керівники сприймали Кубинську революцію насамперед як антиєвропейсько-американський рух, що підсилювало їхню зацікавленість, адже це відбувалося на тлі гострої боротьби холодної війни, коли суперництво між Радянським Союзом і США за світове домінування досягло свого піку. [85,с 80]

Ще Радянський Союз занепокоювався через те що для Куби буде поразка від Сполучених Штатів, це означатиме поразку для Радянського Союзу та для марксизму-ленінізму. Якби Куба впала, «інші латиноамериканські країни відкинули б нас, стверджуючи, що, незважаючи на всі наші зусилля, Радянський Союз не зміг нічого зробити для Куби, окрім як зробити порожні протести до Організації Об'єднаних Націй», писав Хрущов. Радянське ставлення до Куби змінилося на занепокоєння безпекою острівної держави через зростання напруженості з боку США та загрози вторгнення. [85, с 81-82] Усі ці події призвели до швидкого розвитку тісних військових та розвідувальних зв'язків між двома країнами, що завершилося розміщенням радянської ядерної зброї на Кубі в 1962 році, що спровокувало Карибську ракетну кризу в жовтні 1962 року

А 1970-1980 роки були досить дивними для Куби тому що ці двадцять років стали періодом найвищого розквіту в історії Куби, одночасно вона запозичила та втілила деякі з найжорсткіших елементів соціалістичних режимів країн Східного блоку. Цей період відомий як етап радянзації Куби у 1970-х – 1980-х роках. 11 липня 1972 року Куба приєдналася до Ради економічної взаємодопомоги (РЕВ), офіційно інтегрувавши свою економіку в соціалістичний торговельний блок під егідою СРСР [86, с 2]. Це, у поєднанні з посиленням радянських субсидій,

вигіднішими умовами торгівлі та ефективнішою внутрішньою політикою, сприяло кільком рокам стабільного економічного зростання. Більше того, Куба змогла зміцнити свою зовнішню політику як з комуністичними, антиамериканськими імперськими, так і з некомуністичними країнами.

Куба зберігала тісні економічні та політичні зв'язки з Радянським Союзом аж до його розпаду та ліквідації Ради економічної взаємодопомоги у 1991 році. Припинення радянської підтримки та втрата ключових торговельних партнерів зі Східного блоку спричинили глибоку економічну кризу, що ознаменувала початок так званого Особливого періоду в умовах мирного часу.

Сучасні двосторонні відносини між Кубою та Росією, спадкоємицею Радянського Союзу, були фактично призупинені у 2002 році, коли Російська Федерація через фінансові труднощі закрила свою розвідувальну базу на острові. Проте впродовж останнього десятиліття ці зв'язки почали активізовуватись, особливо після загострення відносин Росії із Заходом унаслідок подій в Україні у 2014 році. У відповідь на розширення НАТО на схід Росія прагнула зміцнити партнерські відносини з такими країнами, як Куба, Нікарагуа, Венесуела, Бразилія та Мексика. [87]

Ще під час повномасштабного вторгнення РФ до України кубинсько-російські відносини знову активізувалися, зокрема в сфері військової співпраці. Наприклад, комуністичний режим у Гавані відправляв тисячі кубинців до російської армії та навчав кубинських

ВИСНОВКИ

Передусім, Кубинська революція мала глибоке соціально-економічне підґрунтя. Незважаючи на зовнішню модернізацію та певне зростання економічних показників у 1940–1950-х роках, Куба залишалася країною з надзвичайно високим рівнем соціальної нерівності, залежною від експорту цукру та економічного впливу Сполучених Штатів Америки. Корупція, авторитаризм режиму Фульхенсіо Батісти, політичне безправ'я широких верств населення, брак доступу до освіти, медицини та базових соціальних послуг — усе це створювало потужне підґрунтя для радикальних змін. У такому контексті революційна ідеологія, яку пропагували Фідель Кастро, Ернесто Че Гевара та інші діячі "Руху 26 липня", знаходила все ширше суспільне схвалення.

Кубинська революція стала не лише національним визвольним рухом проти диктатури, а й набрала виразного антиімперіалістичного характеру, виступаючи проти економічної та політичної гегемонії США. Цей аспект, особливо в умовах холодної війни, зробив революцію глобальним символом спротиву колоніалізму та неокolonіалізму. Перемога революціонерів 1 січня 1959 року започаткувала нову епоху в історії Куби: була проведена масштабна націоналізація промисловості, аграрна реформа, розбудова безкоштовної системи охорони здоров'я та освіти, а також глибока політична трансформація з переходом до однопартійної соціалістичної моделі. Однак ці зміни мали суперечливий характер. З одного боку, революція досягла значного прогресу у сфері соціальної справедливості, ліквідації неписьменності, охоплення населення базовими соціальними послугами, а також утвердження ідеї національного суверенітету. З іншого — встановлення авторитарної влади, обмеження політичних свобод, репресії проти опозиції, запровадження системи контролю над ЗМІ та громадським життям стали типовими рисами нової влади. Більше того, залежність від Радянського Союзу в економічному та військово-політичному

аспектах перетворила Кубу на інструмент протистояння в Холодній війни, що особливо виявилось під час Карибської кризи 1962 року.

У 1970–1980-х роках Куба пережила відносний період економічної стабільності та зростання завдяки тісній співпраці з СРСР, вступу до Ради економічної взаємодопомоги (РЕВ) та отриманню масштабної фінансової допомоги. У цей час спостерігалось також активне розширення зовнішньополітичної активності Куби, зокрема її підтримка визвольних рухів в Африці, антиамериканських урядів у Латинській Америці та позиціонування себе як лідера "третього світу". Водночас Куба дедалі більше переймала риси авторитарних соціалістичних режимів Східного блоку, включаючи централізоване планування, політичну цензуру та жорсткий партійний контроль.

Падіння СРСР та розпад РЕВ у 1991 році стали надзвичайно болісними для Куби. Припинення економічної допомоги та втрата традиційних ринків збуту призвели до глибокої економічної кризи, що увійшла в історію як "Особливий період мирного часу". Цей етап супроводжувався гострим дефіцитом продовольства, енергоносіїв, медикаментів, транспортних ресурсів. У відповідь на кризу влада Куби змушена була запровадити обмежені ринкові реформи, допустити доларизацію економіки, розвивати туризм та лібералізувати деякі сектори господарства, однак без суттєвої політичної трансформації.

Попри тяжкі випробування, кубинський режим зумів зберегти стабільність, чимало в чому завдяки харизмі Фіделя Кастро, послідовності в ідеології, а також здатності режиму до адаптації. Після смерті Кастро та передачі влади Раулю Кастро, а згодом — новому поколінню керівників, на Кубі поступово відбувається обережна трансформація. У XXI столітті Куба продовжує шукати баланс між збереженням соціалістичної моделі й необхідністю модернізації. Окремі спроби лібералізації економіки зустрічаються з опором з боку консервативної номенклатури, а міжнародні санкції та економічна ізоляція продовжують посилювати труднощі.

Окрему увагу варто приділити зовнішньополітичному аспекту. Куба історично виступала як символ опору американському впливу в Західній півкулі. У нових геополітичних умовах, особливо після 2014 року, коли Росія опинилася в міжнародній ізоляції через конфлікт в Україні, Москва відновила активну співпрацю з Гаваною, прагнучи створити стратегічну присутність у Латинській Америці. Для Куби це стало можливістю частково компенсувати втрати від американських санкцій, однак це також знову повертає її у сферу геополітичного протистояння.

Отже, Кубинська революція — явище унікальне не лише для Латинської Америки, а й для всієї світової історії. Вона поєднує в собі романтику визвольної боротьби, прагнення до соціальної справедливості та національного суверенітету з трагічними наслідками авторитарного управління та економічної залежності. Її спадщина залишається суперечливою, однак безсумнівно важливою для розуміння природи революцій, соціальних змін і геополітичних викликів у світі

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. **GlobalSecurity.org.** Neocolonialism. URL: <https://www.globalsecurity.org/military/world/cuba/neocolonial.htm> (дата звернення: 25.04.2025)
2. **Pérez L.A.** Cuba Under the Platt Amendment, 1902–1934. – Pittsburgh, PA: Pittsburgh University Press, 1991. – 352 p.
3. **The Avalon Project.** United States and Spain. Yale Law School, 10 Dec. 1898. – URL: http://avalon.law.yale.edu/19th_century/sp1898.asp (дата звернення: 25.04.2025)
4. **Cantón Navarro J.** History of Cuba: The Challenge of the Yoke and the Star. – Havana: Editorial de Ciencias Sociales, 1998. – 455 p.
5. **Sanderlin T. K.** *The Last American Rebel in Cuba.* Wood Dale, IL: AuthorHouse, 2012. 184 p
6. **Domínguez J.** *Seeking Permission to Build a Nation: Cuban Nationalism and U.S. Response Under the First Machado Presidency // Cuban Studies.* – 1986.
7. **Domínguez J.** *Seeking Permission to Build a Nation: Cuban Nationalism and U.S. Response Under the First Machado Presidency // Cuban Studies.* – 1986.
8. **Gerardo Machado | Aristocracia** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aristocracia.com/gerardo-machado/>
9. *Problems of the New Cuba.* – 1935.
10. **Estrada A. J.** *Havana: An Autobiography* / A. J. Estrada. – New York : Palgrave Macmillan, 2007 (перший випуск). – 288 с.

11. **Benjamin J.** *The Machado and Cuban Nationalism, 1928–1932* / J. Benjamin // *Hispanic American Historical Review*. – Vol. 55, no. 1 (February 1975). – Pp. 66–91.
12. **Libcom.org.** *1933: Cuban General Strike* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://libcom.org/article/1933-cuban-general-strike>
13. **Карчия, А.** *Cuba: Island of Dreams*. — Oxford; New York: Berg Publishers, 2000. — 312 с. — ISBN 978-1-85973-326-4
14. Cubans general strike to overthrow president, 1933 [Электронный ресурс] // Global Nonviolent Action Database. — Режим доступа: <https://nvdatabase.swarthmore.edu/content/cubans-general-strike-overthrow-president-1933>
15. Al Presidente de la República [Электронный ресурс] // Bohemia. — Режим доступа: <https://original-ufdc.uflib.ufl.edu/AA00044511>
16. **Aguilar, L. E.** *Cuba 1933: Prologue to Revolution*. — Ithaca, New York: Cornell University Press, 1972. — X, 256 с
17. **Argote-Freyre, F.** *Fulgencio Batista: From Revolutionary to Strongman* (Volume 1). — New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press, 2006. — 416 с.
18. **Carrillo, J.** *Cuba 1933: Students, Yankees, and Soldiers*. — Coral Gables, Fla.: University of Miami North-South Center / Lynne Rienner Publishers, 1994. — 422 с.
19. **Whitney, R.** *State and Revolution in Cuba: Mass Mobilization and Political Change, 1920–1940*. — Chapel Hill & London: University of North Carolina Press (серия *Envisioning Cuba*), 2001. — 272 с.
20. **Commission on Cuban Affairs.** *Problems of the New Cuba: Report of the Commission on Cuban Affairs, appointed by the Foreign Policy Association at the request of the Cuban Government*. — New York: Foreign Policy Association, 1935. — XI, 522 с.
21. **United States Department of State.** *Foreign Relations of the United States: Diplomatic Papers, 1933. The American Republics. Volume V*. — Washington:

- United States Government Printing Office, 1949. — С. 468. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://images.library.wisc.edu/FRUS/EFacs/1933v05/reference/frus.frus1933v05.i0010.pdf>
22. **Cuban Heritage Collection.** “*Cuban Memories: the Cuban Constitution of 1940, then and today*” [Электронный ресурс] // Cuban Heritage Collection. University of Miami Libraries
23. *Cuba: Constitución de 1940* [Электронный ресурс] // Georgetown University. — Режим доступа: <https://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Cuba/cuba1940.html>
24. **Castro F.** *History Will Absolve Me* / Fidel Castro. — Онлайн-вид. на сайті Marxists.org. — [Электронный ресурс] — Режим доступа: <https://www.marxists.org/history/cuba/archive/castro/1953/10/16.htm>
25. https://cedema.org/digital_items/3414
26. Bethell L., ред. *Cuba: A Short History* / L. Bethell (ред.). — Cambridge [England] ; New York : Cambridge University Press, 1993. — 184 с.
27. Sweig J. E. *Inside the Cuban Revolution: Fidel Castro and the Urban Underground* / Julia E. Sweig. — Cambridge, MA : Harvard University Press, 2004. — 286 с.
28. Domínguez J. I. *Cuba* / J. I. Domínguez. — [Havana] : Impr. “El Telegrafo”, 1879
29. Американ Експірієнс. Fulgencio Batista / PBS. — Режим доступа: https://www.pbs.org/wgbh/amex/castro/peopleevents/p_batista.html
30. Morales Dominguez, Esteban, Prevost, Gary. *United States-Cuban Relations: A Critical History*. Lanham, MD: Lexington Books, 2008. — 166 с.
31. *The Cuban revolution at 50: Heroic myth and prosaic failure* // *The Economist*. — 2009. — № Jan 1. — Режим доступа: <https://www.economist.com>

- 32.7. Gonzalez, S. (2001). *The Secret Fidel Castro: Deconstructing the Symbol*. Oakland: Spooks Books.
33. Kennedy, J. F. *Remarks of Senator John F. Kennedy at Democratic Dinner, Cincinnati, Ohio, October 6, 1960* [Электронный ресурс] // John F. Kennedy Presidential Library and Museum. – Режим доступа: <https://www.jfklibrary.org/>
- 34.9. O'Connor, J. (1970). *The Origins of Socialism in Cuba*. Ithaca: Cornell University Press.
- 35.10. *William Morgan: A Rebel "Americano" in Cuba* [Электронный ресурс] // The Cuban History. – Режим доступа: <https://www.thecubahistory.com/>
- 36.11. Geiling, N. *Before the Revolution* [Электронный ресурс] // *Smithsonian Magazine*. – Режим доступа: <https://www.smithsonianmag.com/>
37. Farber, S. *Cuba Before the Revolution* [Электронный ресурс] // *Jacobin Magazine*. – Режим доступа: <https://www.jacobin.com/>
- 38.13. English, T. J. (2008). *Havana Nocturne: How the Mob Owned Cuba and Then Lost It to the Revolution*. New York: William Morrow.
- 39.14. Kellner, D. (1989). *Ernesto "Che" Guevara (World Leaders Past & Present)*. New York: Chelsea House Publishers.
40. Quirk, R. E. *Fidel Castro* / Robert E. Quirk. – New York : W. W. Norton & Company, 1993. – 898 с.
- 41.2. Bourne, P. G. *Fidel: A Biography of Fidel Castro* / Peter G. Bourne. – New York : Dodd, Mead & Company, 1986. – XII, 332 с. + [16] с. іл.
- 42.3. Castro, F. *Fidel Castro: My Life. A Spoken Autobiography* / Fidel Castro ; [in conversation with] Ignacio Ramonet. – New York : Scribner, 2009. – 736 с.
- 43.4. Coltman, L. *The Real Fidel Castro* / Leicester Coltman. – New Haven : Yale University Press, 2003.
44. de la Cova, A. R. *The Moncada Attack: Birth of the Cuban Revolution*. Columbia, SC: University of South Carolina Press, 2007. 456 p.

45. Thomas, H. *The Cuban Revolution*. — London: Weidenfeld and Nicolson, 1986. — 800 p.
46. Аноним. Havana Presidential Palace attack (1957). Latin American Studies. [Электронный ресурс] / Аноним. — Режим доступа: latinamericanstudies.org/palace-attack.htm
47. Thomas, H. Cuba. — New York : Da Capo Press, 2001. — 1232 p.
48. Aniversario del ataque al Palacio Presidencial de Cuba [Электронный ресурс] / baracuteycubano.blogspot.com. — 2011.03.13 — м. Куба: Baracutey — режим доступа: baracuteycubano.blogspot.com/2011/03/aniversario-del-ataque-al-palacio.html?m=1
49. Anniversary of the Assault on the Presidential Palace [Электронный ресурс] / misiones.minrex.gob.cu (archived on 2021-08-20). — Режим доступа: web.archive.org/web/20210820161214/<http://misiones.minrex.gob.cu/en/articulo/anniversary-assault-presidential-palace>
50. Humboldt 7 massacre [Электронный ресурс] / Wikipedia. — Режим доступа: en.wikipedia.org/wiki/Humboldt_7_massacre
51. Los Amagos de Saturno [Видеоресурс] / режисер Rosario Alfonso Parodi ; продюсер Ruben Gallo. — 2014.
52. Ventura, Esteban. Ventura and the Assault on Granma [Электронный ресурс] / Latin American Studies. — Режим доступа: latinamericanstudies.org/cuba/ventura-granma.htm
53. El día que asesinaron a cuatro héroes [Электронный ресурс] / Granma. — 2020-04-20. — Режим доступа: granma.cu/hoy-en-la-historia/2020-04-20/el-dia-que-asesinaron-a-cuatro-heroes-20-04-2020-10-04-42
54. Rojas, R. Historia mínima de la Revolución cubana / R. Rojas. — Mexico City : El Colegio de México, 2015. — 266 p.
55. Cannon, T. Revolutionary Cuba / T. Cannon. — New York : Crowell, 1981. — 250 p.

56. Perez, L. A. Army Politics in Socialist Cuba // *Journal of Latin American Studies*. – 1976. – Vol. 8, No. 2 (Nov.). – P. 291–314.
57. Martínez, I. Frank País Life on Display at Museum in Santiago de Cuba [Электронный ресурс] / Radio Havana Cuba. – 30.07.2015. – Режим доступа: <https://www.radiohc.cu/en/noticias/nacionales/62737-frank-pais-life-on-display-at-museum-in-santiago-de-cuba>
58. Thomas, G'Y. Cuba: La lucha por la libertad / G'Y. Thomas. – [s.l.] : [s.n.], 2013. – 430 p.
59. Pirjevec, J. Tito: Die Biografie / J. Pirjevec. – München : Verlag Antje Kunstmann, 2018. – 960 S.
60. Колгаун Дж. «The Yankee Comandante» / Дж. Колгаун // *The New Yorker*. – 2012. – 28 трав. – Режим доступа: <https://www.newyorker.com/magazine/2012/05/28/the-yankee-comandante?currentPage=all>.
61. Колгаун Дж. Gangsterismo: The United States, Cuba, and the Mafia, 1933 to 1966 / Дж. Колгаун. – Нью-Йорк: OR Books, 2013. – 327 с.
62. Перес Л. А. Cuba and the United States: Ties of Singular Intimacy / Л. А. Перес. – 3-е вид. – Афіни: University of Georgia Press, 2003. – 336 с.
63. Девітт Д. А. U.S. Marines at Guantanamo Bay, Cuba / Д. А. Девітт. – Блумінгтон: iUniverse, 2011. – 248 с.
64. Radio Rebelde. About Us / Radio Rebelde. – Режим доступа: <https://www.radiorebelde.cu/english/about-us/>
65. Batista says manpower edge lacking // *Park City Daily News*. Bowling Green, Kentucky: Boone Newspapers.
66. Memorandum from the Director of the Office of Middle American Affairs (Wieland) to the Deputy Assistant Secretary of State for Inter-American Affairs (Snow) / eds. John P. Glennon, Ronald D. Landa // *Foreign Relations of the*

- United States, 1958–1960. Volume VI: Cuba.* Washington: U.S. Government Printing Office, 1991. Doc. 127.
67. Forrest, R.; Phillips, H. W.; Rodriguez, M. Cuba: Déjà Vu or New Beginnings // *University of Miami Business Law Review*. 2017. 13 Dec.
68. Báez, L. Interview With Cuban Colonel José Quevedo // *The Militant*. 1996. 29 Jan. Vol. 60, no. 4. New York.
69. Stout, N. *One Day in December: Celia Sánchez and the Cuban Revolution*. New York: Monthly Review Press, 2013.
70. Bonachea, R. L.; San Martín, M. *The Cuban Insurrection, 1952–1959*. New Brunswick, New Jersey, 1974.
71. Wejebe Cobo J. Batalla de Guisa, Victoria Decisiva para el Triunfo de 1959 (+Fotos) [Битва при Гіса, вирішальна перемога для триумфу 1959 року] / Jorge Wejebe Cobo // *Agencia Cubana de Noticias*. — Havana, Cuba.
72. La Batalla de Guisa [Битва при Гіса] // *Juventud Rebelde*. — Havana, Cuba: Young Communist League.
73. **Guerra-Vilaboy, Sergio; Maldonado Gallardo, Alejo; González Arana, Roberto.**
Guerra-Vilaboy S., Maldonado Gallardo A., González Arana R. *Tres Revoluciones Que Estremecieron el Continente en el Siglo XX: México, Cuba y Nicaragua* [Три революції, що стрясли континент у XX столітті: Мексика, Куба і Нікарагуа]. — Barranquilla, Colombia, 2020.
74. Hernández Serrano L. Cuando Santa Clara se llenó de barbas rebeldes [Коли Санта-Клара наповнилася бородами повстанців] / Luis Hernández Serrano.
75. Shiling J. M. La Masacre de la Loma de San Juan: Sesenta Años Después [Різанина на пагорбі Сан-Хуан: шістдесят років потому] / Julio M. Shiling // *CubaNet*. — Coral Gables, Florida, 11 січня 2019 р. — [Іспанською].
76. Phillips H. Batista and Regime Flee Cuba; Castro Moving to Take Power [Батіста і режим залишають Кубу; Кастро прямує до влади] / Hart Phillips // *The New York Times*.

77. Faria M. A. *Cuba's Eternal Revolution through the Prism of Insurgency, Socialism, and Espionage* [Вічна революція Куби крізь призму повстанства, соціалізму та шпигунства]. — Newcastle upon Tyne, England
78. Anderson J. L. *Che: A Revolutionary Life* [Че: революційне життя] / Jon Lee Anderson. — Вид. переглянуте. — New York: Grove Press, 2010. — [Першодрук: 1997].
79. Wright T. C. *Democracy in Latin America: A History Since Independence* [Демократія в Латинській Америці: історія від незалежності] / Thomas C. Wright. — Lanham, Maryland: [видавництво не вказано], 2022.
80. Gleijeses P. *Conflicting Missions: Havana, Washington, and Africa; 1959–1976* [Конфліктні місії: Гавана, Вашингтон і Африка; 1959–1976] / Piero Gleijeses. — Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2009. — (Envisioning Cuba).
81. **Ahead of Bay of Pigs, Fears of Communism.** Ahead of Bay of Pigs, Fears of Communism [Напередодні Затоки Свиней — страхи комунізму] // *All Things Considered*. — NPR, 17 квітня 2011 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.npr.org/2011/04/17/135471803>
82. Cueto J. C. How the Bay of Pigs Invasion Began – and Failed – 60 Years On [Як почалося і провалилося вторгнення в затоці Свиней – 60 років потому] / José Carlos Cueto; за ред. Daniel García Marco, Liliet Heredero // *BBC News*. — 23 квітня 2021 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-56734732>
83. **US flag raised over reopened Cuba embassy in Havana.** US flag raised over reopened Cuba embassy in Havana [Прапор США піднято над відновленим посольством у Гавані] // *BBC News*. — [Без дати]. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-33919488>

84. Samson A. A History of the Soviet-Cuban Alliance (1960–1991) [Історія радянсько-кубинського альянсу (1960–1991)] / Anna Samson. — 2008.
85. In from the Cold: Latin America's New Encounter with the Cold War [Назустріч Холодній війні: нова зустріч Латинської Америки з Холодною війною] / за ред. Gilbert M. Joseph, Daniela Spenser. — Durham, North Carolina: Duke University Press, 2008
86. Cuba Becomes Full Member of Soviet Economic Bloc [Куба стає повноправним членом РЕВ] // *The New York Times*. — 12 липня 1972 р.
87. Shuya M. Russian Influence in Latin America: a Response to NATO [Російський вплив у Латинській Америці: відповідь НАТО] / Mason Shuya // *Journal of Strategic Security*. — 2019. — Т. 12, № 2. — University of South Florida, Institute for National Strategic Studies.